

براهوئی بلوچی زبان ءِ کنا

حمید عزیز آبادی

آماج ادبی دیوان (رجسٹرڈ) مستونگ بلوچستان

غٹ حق آک شینک کاراداره تون خوندی ء

پٹ وپول
حمید عزیز آبادی

سال: 2018ء

نہاد: 250

سرپنہ: احمد نعیم

گرافک: اشتیاق ظہیر صدیقی

کمپوزنگ: حفیظ الرحمن بلوچ

شینک کار: آماج ادبی دیوان (رجسٹرڈ) مستونگ بلوچستان

پناٹ

میر گل خان نصیر ویاسین بسمل نا

مہشون

حاجی شاہ بیگ شیدا	حمید عزیز آبادی و ترقی پسندی نامنزل آک
حمید عزیز آبادی	بلوچی براہوئی زبان ء کنا
15	ملا محمد حسن بدوزئی
17	قیصر خان فقیر زئی
19	ریکی
22	تاج محمد تاجل
25	ملا مزار
29	صوفی فیض محمد فیصل
32	میر گل خان نصیر
35	لالہ غلام محمد شاہ ہوانی
38	گودی مانی تاج بانو
40	آغا نصیر احمد زئی
42	محمد اعظم آسکو جمال دینی
46	ملک محمد رمضان بلوچ
48	حکیم خدائے رحیم مینگل
51	پیر محمد پیرل زبیرانی
54	مولانا عبدالباقی درخانی
56	احسن خارانہ
58	خلیفہ گل محمد نوشکوی
62	مولانا محمد یعقوب شرودی

66	مولانا عبدالغفور درخانی
69	اشیر عبدالقادر شاہ ہوانی
72	یاسین بسمل
75	غوث بخش صابر
77	عبدالصمد شاہین سورابی
79	سید غلام علی شاہ مسافر
82	کفایت کرار
85	منیر احمد بادینی
87	اختر ندیم بلوچ
89	عزیز اللہ عزیز پندرانی
91	مولانا محمد عمر کیف
93	خادم لہڑی
96	گودی طاہرہ احساس جنگ
100	ملک فیاض علی بلوچ
103	غمخوار حیات
106	محمد پناہ بلوچ
108	حمیرہ صدف حسنی
112	ملک ریاض علی بلوچ
114	فیض بولانی
116	بشیر احمد شاد
118	عاشق رحیم
120	ساجد فتاح
122	خالد زیب بلوچ
125	عبید ابدال

حمید عزیز آبادی وترقی پسندی نامرزل آک

ہر نوشتہ کار تینا نوشت آھیٹ مدام زندہ سلک، ولے ترقی پسند ادیب تینا پن ۽ ڈیہہ قوم
اکن تینا بے مٹ نوشت آھیٹ نئے بیرہ سانده باسک بلکہ راج انا ہر چنگ بھلن نا زبان آ برج
ہم مریک، دُن کہ براہوئی زبان نا پنی آکلا سیکل شاعر ریکی پانک:-

اینو نئے دے دیگرے

پگہ نوا وار اس برے

حمید عزیز آبادی ساڑی دورانا ترقی پسند ادیب وشاعر آتا سرخیل آتے ٹی حساب
مریک، ہرا کہ براہوئی ادبی پڑ آچ ۽ درستی راستی اسے نا آہری اف، عزیز آبادی ناشاعری، افسانہ
نگاری، مضمون ومکالہ نگاری، تنقیدی جاچ آتیاں دا حقیقت پاش مریک کہ او دا ڈیہہ اتون اوار دانا
باتی تا ڈکھ ویل ۽ چچ ۽ وخت اس تینا بیات آن دنگ کتنے، اونا شاعری بیرہ لوج ونت شپاد بزرگ آ
مخلوق آتے کن ۽، بلکہ او ڈیہہ انا باتی تا خوشحالی وآجوتی ۽ تینا زندا نا گل آن بھلا مسخت جوڑ کرینے
اونا نثر نگاری (افسانہ ومضمون نگاری یا کالم نویسی) تینا راج انا بدانگار سم ودودانا برخلاف وجوان انگا
(مثبت) رسم ورواج، راجی زندا نا شرحالی کن داراج انا باتی تے کن گچین ۽ کلہواس گوندگرہ۔

ہندن سرزمین بلوچستان اٹی پٹ وپول ناٹخ انا ہر کمبوتیک ۽، یا ہر السانی تعصب آن
پاک دا ڈیہہ نا خلقت ۽ اسہ ایلو آن اوار وٹوک شاعنگ کن کسر نا ڈیو احساب مریرہ۔ اونا کاریم بے
مٹ ۽، زبان وادب تون اوار بلوچ قوم اناسنت وسیت کن پٹ وپول نا پڑ آسر جدل کنگ نئے
بیرہ دا قوم (بلوچ) آ بھلو تو روا سے بلکہ دن انگاپٹ وپول آک عزیز آبادی ۽ بھارنا بوز ۽ ہندودرجہ
اسے نا خواجہ کرینو، آ وخت انا مخلوق یا بلوچ قوم، اونا پٹ وپول نا حید وخواری ۽ قدر نا نگاہی ہر و۔

آماج ادبی دیوان ناول سرآن دا کوشت مسنے کہ او ترقی پسند ادب، ڈیہہ و قوم انا
دوستخواہ نانوشت چائے او نظم ائی مرے یا کہ نثر ائی او فتنے کتابی درو شم اٹ مون آتے تاکہ بروک
آوخت اکن ناترقی پسند فکر و سوچ مون مستی گام کرسا کے۔ ہندرا سوب آن آماج ادبی دیوان دا
فیصلہ ء کرے کہ حمید عزیز آبادی نادر اپٹ و پول ء بلوچ قوم انا مون آتالان کنگ ناشرف ء دوتی
کے و ہندن دا کتاب ”براہوئی بلوچی زبان ء کنا“ نما مون آٹے، شرف دار آخوانوک آتیاں
خواست ء کہ بلوچستان نادر اشابیت آڈ غار آچندی شاعر و ادیب دانشور، صحافی، محقق آک مسنویا
اریر ہرا کہ براہوئی و بلوچی زبان اٹ براہوئی و بلوچی ادب، صحافت نا پڑے ۽ ٹل پل کرینو و فک
عزیز آبادی نامت و کلمک ء داوڑ اٹ کیر کہ ہندن انکا شخصیت آتا نشانہ ہی ء کیر ہرا بلوچ قوم انا
ار اہلا زبان بلوچی و براہوئی زبان اٹ تینا لائی تے درشان کرینو یا ساڑی دور باری ٹی کنگ ء،
تاکہ دا ڈیہہ انا ہمو گچین آ بندغ آتا کار کڑ دمون آبرے، اتنے کہ عزیز آبادی نادر سوگو آرادہ ء کہ دا
پٹ و پول مون مستی ہم بر جاسلے۔ دعاء کہ عزیز آبادی نادر حوصلہ و ہمت آک بچ ء وخت اس ماندہ
مفس، اللہ پاک اونا عمر و قلم ائی برکت شانخے۔ آمین

شاہ بیگ شیدا

صدر آماج ادبی دیوان (رجسٹرڈ) مستونگ بلوچستان

19 فروری 2019

بلوچی براہوئی زبانِ عِکنا

”ای بلوچ قوم ۽ ہنداخو بھلو ڈغار اس سرسہب کریٹ تِسٹ، ہرا کہ اونا تولٹ پیش، آجوتی آسرتی یا اونا تینٹ خواجی کن گج اسے، بلوچ قوم ہمو وخت اسکان اسے آجو ۽ قوم اسے نا بابت اٹ بلوچستان ناخزم خواجہ مرو، تا وخت اسکان اونا اسے خسیس ۽ شوان اس ہم بلوچستان نا بڑ ۽ دیش اسے ناٹول آتولے، قومی ۽ باگل خلسا دا گمر ۽ کے کہ ”ای“ داتیوی آکوہستان (بلوچستان) ناخان و بادشاہ اٹ۔“ (نوری نصیر خان)

ولی آنصیر خان نادا تاریخی آتول و تران گواچنی ناشادی ۽ ایٹک کہ بلوچ سرزمین نئے بیرہ تینا پانا داٹ اسے شبابت ۽ ڈغار اسے نا حیثیت ۽ کڑک بلکن دا ڈغار نابٹخ آخزن آ سمندر (بحر بلوچ) بے پایاں تالان منگ تون اواراوار دا ڈغار نا کیرغ آن ہم وڑپہ وڑانا کہی قدرتی آمال ٹیک بے کج واو دیم ۽، دا بحر وڈی تیان بیدس دا ہم قدرت نا توروع کہ دا ڈغار ۽ قدرت چارگچین ۽ مد موسم ہم بشخانے۔ بلوچ قوم انا داتیوی آمال ٹی تاچر جوتی ہندا ۽ ایسر مفک بلکہ دامال و ملکیت تون اواردا قوم انا اسے بختاوری اس دا ہم ارے کہ کہ اونا اسٹ آن زیات چندی بولیک پین ہم اریر، تخین اٹ بلوچ قوم نارٹیکو بھلا قومی آبولی نا شرف براہوئی (کردگالی) بولی ۽ دوئی ۽، بلوچ قوم یا بلوچ ڈغار تینا ہندا اہمیت و حیثیت نا سوب آن تیوی ایشیاء ٹی اسے زئد ۽ پین اسے نا خواجہ ۽۔

بلوچستان تینا مال ٹی (وسائل) تینا دنگ و سیم (جغرافیائی) یا تینا سمندر نا سوب آن اول سرا سے آن دنیا ناخن تے ٹی سُرنگ ۽، تاریخ شاہد ۽ پیشن آن بروک آکوزہ گرک تینا ٹ پل نا نیت اٹ دادنگ و سیم ۽ زور غنڈی اٹ بے بالسا جلاہو کرسا حکمرانی کرینو ولے

اوفتے اسہ بھی ءمزاحت اس کروئی تمانے ہر کوزہ گرزور کی اٹ بلوچ قوم انا سنت و سیوت نامون آلا چار مر سا بلوچ قوم انا سیوت ء ہزار ہیلہ غان پدہم پر غنگ کنگ کتنے، دشمن ہرانے کہ داجنگوڑ آ قوم انا نفسیات اسٹ ء، تولٹ بش اسٹ، رسم و رواج اسٹ، ہر قبیلہ نا قول و اقرار آک ہم اسٹ، بیرہ اوفا بولیک اسہ ایلو آن جتا خنگرہ۔ دشمن ہندا بولی نا فرق ء بیج و بند او جوڑ کر سا بلوچ قوم ائی لسانی چک و تاڑ ء دموک تر سا وگا کنگ نا کوشت آتے برج اتھا۔ (ہرا کہ وڑ نہ وڑا سے اٹ اینو ہم برجاء) تاکہ بلوچ قوم انا تین پے تین ناسنت و سیوت ء لسانی چک و تاڑ نا گواچی کر سا اوفتے تین پے تین اٹ ریش و پیشکو کین۔ ولے ہرا تم آ بلوچ قوم انا ننگ و ناموس آ جہو مر یک تو تیوی جم بلوچ زبان آ تا فرق ء لتاڑ سا دشمن نا ہر سازش ء بے سہب کنگ کن نئے بیرہ مرد مجاہد آک تینا کا ٹم تے ندر کرینو، بلکن ادب نا پڑا آ ہم بلوچی و براہوئی زبان اٹ مزاحتی نوشت نا بیرک ء ہم چست کر سا بلوچ قوم ء دشمن نا خلاف جوزہ ہم تسنو، و تینا زبان و ادب کن تینا نوشت ناسلسلہ ء برج اتھا نو، ای تینا دا کتاب ائی ہمو شاعر و ادیب آ تا بار واٹ پٹ و پول کنگ نا کوشت ء کرینٹ ہرا کہ براہوئی و بلوچی زبان ہڑ تو م آ تیٹ نوشتہ کرینو یا کنگ ء، براہوئی و بلوچی زبان ناسہ ایلو تون خو کی ہندا خہ در پینگن ء کہ براہوئی خلقی شاعری تے ٹی ہم بلوچی خلقی شاعری نا ٹپوک او ا خنگرہ، دا حقیقت ء پک کنگ کن براہوئی زبان نا و نا غا پو لکار خواجہ ایشار ذوق براہوئی، براہوئی خلقی شاعری تا پٹ و پولی کتاب ”دیر دیر کیوہ“ ٹی اسہ ہندن ء خلقی شاعری اس پٹ و پول کرینے کہ او شاعری ہڑ تو م آ زبان تینی نوشتہ ء:

ڈیھی لیلی

پردیس آ بریوہ ڈوٹی کہ تھاس سے
 لیلی نا خنگ کن اسٹ ء پاس سے
 کاریم اس کیوہ ای قمبر نا روڈ آ تا
 لعل انا خنگ کہ گور کیوہ گوڈ آ تا

اللہ تہ بیارا، بیلی تھانیدار آ

دھڑکو داتہ منی بھورل یارا

ہلسٹ ای بریوہ جوارى ناٹال تے ٹی

لیلی ۽ خنٹُٹ بسُنٹُٹ حال تے ٹی

خلق اسے بیٹنے کچھی نا پٹ آتا

لعل انا دانی اسے بشتو تے اٹ آتا

چھانی چست کن بیلی من تھرا چاری

ہڑچی تھو لوٹے گڑامن تھرا بیاری

خلق اسے بیٹنے قاضی نا کلر آ

جند ۽ کہ برانو ہمسرتا ولر آ

خف تو لیلی دُوٹی کہ ہلوانی دوا کہ

ظالم اس مسُنس خیرات نی کوا کہ

چڑہ دم ریل آ بیلی روگ ۽ گھڑی آ

مارا روگن بیلی سوزو پری آ

بیگہ نا وخت اٹی بازار آ دیوہ نے

انت اس کہ خواہہ نی ہلیوہ تیوہ نے

بازار آن پیش تماٹدُوٹی کہ پلو سے

آلم کہ چنکو سے کتہ او بھلو سے

سخ کن بورا بیلی چاڑا لگام آ

مارا سوگن بیلی کونج سلام آ

ایون آن سندھ اسے دامون آمش سے

لیلی نا دوستی ۽ خن تاڪه نشه سے
 سندھ آ نم ھنپو ناحق ۽ مش اسے
 بازراٹ چرینگاٹ بھلو اوٹی رش سے

بگائتہ گاڈی بیلی نستہ ۽ گانی
 یار ۽ و چھوڑو بیلی موت ۽ نشانی

سبی آ بریوہ مون اٹ کہ ڈھاڈر ۽
 جاگہ اس جوڑیوہ لیلی نا آرڈر ۽
 چنڈسا بریوہ ڈھاڈر نا بید آتے
 رومال ۽ ایتے کہ پاک کیو ناخید آتے

دستاتے بنداں بیلی پاک جناب آ
 مولا میٹرا تھرا کونج سلام آ

خواجہ محمد ایثار ذوق براہوئی، دابراہوئی و بلوچی خلقی شاعری نا پارو کا ۽ محمد رمضان
 زیدی وال و عبدالغنی کھوڑی والا نوشتہ کریئے۔

ای داکان مُست براہوئی زبان نا نویکل آ اخبار ”دہقٹی ستلار کوبینہ“ ٹی ”بلوچی و
 براہوئی لوز آ تاخوکی“ نا پن اٹ ہر توم آ بولی تا اسٹ انگالوزی کوڑی تیا کاریم کریٹ، ہراوڈ کم
 ارسال اسکان کہی بیخ آتے ٹی شینک مسر، اولوز آ تا پٹ و پول آن کئے آ دارا سنگی پاش مس کہ
 ہر توم آ زبان تا لوز آ کہ ہو بہ ہو اسہ وڑ پاننگرہ، ہندا پٹ و پولی لوز آ تیان کئے ہندا اندازہ مس
 کہ بلوچی و براہوئی زبان نا لوز آ کہ تین پہ تین ہشتاد یا نو ددر سدا سٹ ۽۔ ای تینا داساڑی شین
 تروک آ کوشست ”بلوچی براہوئی زبان ۽ کتا“ ٹی ہمونوشنکار آ تا پٹ پول ۽ کریٹ ہرا کہ بلوچی و
 براہوئی ہر توم آ زبان تیشی تینا نوشت شاعری تے بلوچ قومی ادب نا بیخ جوڑ کرینو یا کنگ ۽۔ ہرا
 کہ کنا تدوک آ پٹ پول نارٹیکو بیخ گوندگو۔ منگ کیک کہ کنا داپٹ پول چندی جاگہ غا تاہینار

مرو۔ واہم تینا پٹ و پول ۽ تینا وس انا کچ اٹ سچ کنگ ناکوشست ۽ قلم ناباھوٹ کرینٹ۔ کنادیر
اٹ دڑنگ و سرسہی ناکچ انا جاج ۽ ہلنگ بروک آوخت انا کاریم ۽۔

داہیت ۽ المی پک کنگ خواوہ کہ داکان پدہم کنا ”براہوئی بلوچی زبان ۽ کنا“ نا
بابت اٹ پٹ و پول ناچر جوئی برجا مرو، دارداٹ چندی شاعر ادیب صحافی یا قلم کار آتیا پٹ و
پول کرینٹ مومن مستی ہم کنا او میت و اڑکانا جہد برجا ۽، ہرا کہ بروک آوخت اٹی دا کتاب نا
ارٹھیوئش مرو یا دکان و دیک۔ انشاء اللہ

آماج ادبی دیوان مستونگ نادا تاریخی آکڑد مسنے وارے، کہ او مدام اسہ قومی ۽ ادب
اسے کن شعوری و ڈگام گنج کنگ ۽۔ آماج ادبی دیوان دا گڑا ۽ نیجی محسوس یک کہ گڑاس قوت
بلوچستان نا قومی ادب اٹی اڑنگ شاعنگک یا اودے تو ننگ نا بے سہب کوشست کر سلسانی چک و
تاڑ ۽ دموک تنگ ۽۔ او ہندا چک و تاڑ آتا ایسری کن نئے بیرہ تینا کڑد ۽ ادا کنگ ۽، بلکن اون
کون آادب نا طالب علم آتا گونڈا نگا پٹ و پول ۽ شرف ترسا کنا دا ”براہوئی بلوچی زبان ۽ کنا“
پنی آکتاب ۽ شینک کنگ ۽۔ تخین اٹ دا آماج و خاص و ژاٹ حاجی شاہ بیگ شیدا و محمد رحیم
نازاس نا قومی ادب دوستی نا کل آن بھلا شاہدی ۽۔

حمید عزیز آبادی
عزیز آباد، مستونگ

مُلا محمد حسن بدوزئی

مُلا محمد حسن بدوزئی، آغا عبدالرحمان ناما رء، آغا عبدالرحمان علاقہ کچھی ٹی خان قلات نا، نائب نَس۔ خان اونا گچین آکار کڑدو بے پایاں لائٹی تے امتا کر سا اودے شان و شرف تنگ کن اونا پن اٹ ”آغا“ نا لقب ء اوار شاعا۔ مُلا محمد حسن نا تعلیم و ولشت اونا باوہ نا پدین آسپٹائی مرسا کرے، باوہ نا ہند اچیت و تعلیم، و مُلا حسن نا چندا نا لائٹی اودے خان محراب خان نا شاہی آدر باراٹ ریاستی معاملہ غاتے ٹی اسہ لائخ ء سلا ہکار یا سریحال ء وزیر اسے نا دروشم اٹ مُون آلیس۔

مُلا محمد حسن بدوزئی نئے بیرہ سیاسی گشادنا خواجہ نَس بلکن، علم و حکمت و شعر و ادب نا دنیاٹی ہم تینا لائٹی تے امتا کر فے۔ ریاست ناسرکاری زبان فارسی متنگ ناسوب آن اوتینا نوشت نا بنا ء نئے بیرہ فارسی شعر و ادب آن کرے، بلکن تیوی بلوچستان اٹی فارسی نا اولیکو شاعری نادر ہم مُلا حسن بدوزئی نا کاٹم آتخوک ء۔ مُلا حسن فارسی، اردو آن بیدس تینا ہڑتوم آ قومی زبان (بلوچی و براہوئی) ٹی ہم شاعری ناجوہر و کمال ء نشان تنسے۔ گمان دامنگ کیک کہ ریاست ناسرکاری زبان فارسی متنگ ناسوب آن اونا فارسی شاعری نادیوانک اینوہم تاریخ نا سینٹی خوندی ء، ولے اونا بلوچی و براہوئی شاعر کیک زمانہ نا بے چپٹی ناسوب آن داوخت اسکان گار ء۔ داہم متنگ کیک کہ 1839 ء اٹی قلات میری آپرنگی جلیو اٹی، یا 1935 ء نا بھلازمی مُجب اٹ اونا بلوچی و براہوئی شاعر کیک ہبہ مرور۔

ہر اتم خان محراب خان تینا مرد مجاہد آتون وطن کن تینا کاٹم ء ندر کر سا شہادت ناہنین آپیالہ ء بوز آتخک تو مُلا محمد حسن بدوزئی تینا ہڑتوم آ قومی زبان تے ٹی تینا قومی جوڑہ غاتے

درشان کیک۔ اوتینا بلوچی شاعری ٹی فارسی نارنگ ء اوڑدہ کرسا پانک۔

بلوچی شاعری:

زُر تہ شہیدی ء در اول محراب کنان
عطر دوشبوتی مشنگ فردوس آسیان
زہم گنتہ تر شیرین بلوچ خان پہلوان
چو روستم زال ء کشتہ شمشیر از میان

(کامران اعظم سوہدروی، بلوچستان کے بلوچی شعراء)

براہوئی شاعری:

پرنگی خیسُن آ گوج ء
پداٹ تے ڈیڈو نا فوج ء
کرینے مون سراوان آ
قلات نا میری و خان آ
بلوچ نا بوزانگا شان آ
پرنگ سردار و میر آتے
بلوچ آتا حقیر آتے
بہا اٹ ہلک انجیر آتے
کرے اوتے جتا خان آن
درے تا دین ایمان آن
شہید آتا بلند شان آن

(ڈاکٹر لیاقت سنی، براہوئی شاعری، 2015ء)

قیصر خان فقیر زئی، 1870 تا 1961ء

علاقہ چاغی ۽ براہوئی و بلوچی زبان نانی الہدیہ مزاحمتی شاعر قیصر خان فقیر زئی نا
ودی متنگ نا شرف دوئی ۽۔ اونا زندانا گیری ہمو گیری ۽ کہ او پرگی نا غسب و زورا کی ۽ تینا خن
تے ٹی خنا۔ ہندا ہی دورا ٹی گل زمین نا فرزند مرد مجاہد میر علی دوست پرگی نا غسب و زورا کی نا
برخلاف بغاوت نابیرک ۽ چست کر سا شہادت نا تا س ۽ کش کرے۔ میر علی دوست نا بہادری و
اونا قومی آجوزہ ۽ شاعر تینا لوز آتے ٹی تاریخ نا شیخ جوڑ کرے:

براہوئی شاعری

میر علی دوست

لول کبو لولی میر علی دوست ۽
جی جان کیوہ خان علی دوست ۽
تار ہنا ڈہ تس شیف چنگور ۽
حاکم نا حکم گل ۽ منظور ۽
دا کسر کاہک شش تو نا پند ۽
شیر آتا رند آن دتر نا گند ۽
شیر آتا دریکہ ۽ بھاز گل اٹ کارہ
قسمت اٹ برور دراخ جوڑ دوارہ
داکان امپین دا ڈغار چاب ۽
دا مَش تان ایون زغم انا لاب ۽

خیسُن آ مہری نت تیان لنگ ء
 غازیک شانغار چپ راست جنگ ء
 یانخی سلطان کیس ننا پام ء
 دُشمن کہ بسنے دیگر و شام ء
 نی ریفل خلیسہ نے اینو انت ء

(ڈاکٹر عبدالرحمن براہوئی، قدیم براہوئی شعراء، حصہ اول)

ملک الشعراء میر گل خان نصیر نوشتہ کیک کہ قیصر خان فقیر زئی عثمان و شہ انامسٹرنا عشقیہ داستان ء
 بلوچی زبان الی زیبا نظم اسے نادر و شم اٹ داوڑ بیان کرینے:

عثمان ء شئیر

کاران خدائی شے بکند
 چھو نہ گدزی چار رُوشن ء زند
 ونخی بلانوش خان ء جند
 شہ حسن ، عاشق تھوئے شیرین خمار
 عثمان ء عاشق پے دُرار
 دوستاں منی نا رویار
 من دیسگوں و شے اے جنگ
 بیا تا جگیس شیر ء پترک
 تہ نُن گوسابی تو ہم کنک
 زاماس کھنیں عثمان ترا

(عبدالرحمن غور، نغمہ کوہسار)

ریکی

براہوئی زبان نابے مٹ آرز میہ گو شاعر ریکی براہوئی مزاحمتی ادب اٹ اسہ زنڈء
پن اسے ناخواجہء۔ اونا شاعری ٹی کلاسیکیت ناچاشنی ہندا خد در زیات ءکہ اونا قومی شاعری نئے
بیرہ ہر دورا نا نمائندگی ءیک بلکن اینو ہم ”اینو نئے دے دیگر ء“ راج انا زبان آراج کنگ ء۔
ریکی تینا قومی شاعری ٹی پرگی نا برخلاف قوم انا جوڑہ غاتے وگا کنگ تون اوارا اوارا دے ہمت
وا حساس نا کلہو ہم تر سا کرے۔ اونا براہوئی شاعری نا کہی وڈ و نمونہ خاک براہوئی ادبی تاریخ
اٹی ساڑی ء، وے اونا بلوچی زبان اٹ بیرہ ارا بند دا وخت اسکان دوسنو، ہراڑاپین پٹ پول
نا گرج ء۔

بلوچی شاعری

پرگی اتلنت بولان آ
دسینت زراں پہ جولان آ

براہوئی شاعری

دخت ء نصیر خان ولی برے
بلی نیام آن ترہ کرے
اینو نئے دے دیگر ء
پکہ نوا وار اس برے

.....

سال ء خدا جان ہے سال سُست کرے

مرد ہم لغور ء درست کرے
 کافر لعین ء مست کرے
 نرخی ء درے بھاز کم کرے
 آلم ء بے خوند کرے
 شاہی آ خردار نسکہ
 مہمان ہم شرف مسکہ
 ایمان ہم درست نسکہ
 داسہ خدا جان مہر کرے
 کافر لعین ہم خیر کرے
 گل بیگ سُرون بسنے
 خوش ء حوال اس ایسنے
 ہر کس ء گون درکار مرے
 تینا توره تون بوز آن برے
 اُمت تمام آ مون کرے
 خوار و غریب ہم سیر کرے
 ہر کس ہنا پنسر خنا
 خوار و غریب دانہ بنا
 گون و کچہری کپنہ
 مال اتون راہ راست ہنپنہ
 بچی ڈعار ء نچنہ
 کٹننس نی خاسن ء

ڈکھ تے نی سیل اس برے
گڑا گن تے نا داڑو مرے
اللہ خرین رخ لیٹ کرے
شیخ و پھیر اٹ وس کرے
نمونہ ء تے داغ آ کرے

دایڑزکوشاعری نامنہ پوئے ای تینا باوہ بزرگوار فوج علی سما لاری، آن بنکسٹ، ہرا کہ

براہوئی ادبی تاریخ نالیو کتاب آتے ٹی دوفسہ۔

.....

تاج محمد تاجل

براہوئی و بلوچی زبان ناصونی درویش شاعر تاج محمد تاجل بنگلہائی 1800ء ٹی ضلع کچھی نا علاقہ بھاگ اٹی ودی مس، یکصد و چہل و چار نامہ عمر ٹی دا کوڑی آن موکل کرے، تاجل نہ بیرہ براہوئی و بلوچی زبان ناسہ صوفی شاعر اس نس بلکہ اوسندھی، سرائیکی زبان اٹ ہم گنج شاعری کرینے، اندا سوب ے کہ او شاعر ہفت زبان ہم پانتلگ۔

تاجل ناشاعری و اونا زند بود نا باروٹ ڈاکٹر عبدالرحمن براہوئی ”تاج محمد تاجل“ ڈاکٹر عبدالرزاق صابر ”کلام تاجل“ ناپن اٹ پٹ پوٹی کتاب آتے شینک کرفسا براہوئی و بلوچی ادبی پڑ آتالان ہم کرینو۔ ڈاکٹر عبدالرزاق صابر تینا کتاب ”کلام تاجل ٹی نوشتہ یکک کہ ”سندھی، سرائیکی و بلوچی شینر آتا مقابلہ ٹی براہوئی شینر آک بھاز کم او۔ اونا وجہ دا اف کہ تاجل براہوئی ٹی شاعری کم پارینے، بلکہ وجہ دامنگ یکک کہ اونا تعلق اندو ڈغار سے تون یعنی کچھی نا علاقہ بھاگ تون مسونے، او مخلوق نا تعلق براہ راست سندھ و ایلو علاقہ غان ارے، اندا سوب آن مخلوق براہوئی کلام ے جوانی اٹ پُہہ متنوا ناسندھی و سرائیکی شینر آتے پُہہ مسونوا اندا خاطر آن اونا پدناک یعنی فقیر آک براہوئی شینر آتے گیرام کرینو“

واہم ڈاکٹر عبدالرحمن براہوئی و ڈاکٹر عبدالرزاق صابر آسک اونا براہوئی و بلوچی شینر آتے اسٹ اسٹ آ اونا شاگرد یا اونا نواسہ و عزیز قریب آتیاں نبسا نوشتہ کنگ آن گڈ او فنتے کتابی دروٹم تسونو۔ تین اٹ ڈاکٹر صاحب آستاد محنت و خواری نا بھرم ے اینو تاج محمد تاجل نا براہوئی و بلوچی شاعر یک کتابی دروٹم اٹ براہوئی و بلوچی ادبی پڑ آتالان نظر

بریرہ۔

براهوئی شاعری

نم چابو عشق مزار ے
او سدا مست خمارے
ہوش و عقل انا حاجت افک
معشوق تون او اوارے
نم چابو عشق مزار ے
عشق عجب او رنگ ے
ملا قاضی تون جنگ ے
پروانہ ے پتنگ ے
باغ آن گل بہارے
نم چابو عشق مزار ے
محبوب ے عبدالقادر
موتی لعل جواہر
ہردم مرید آ حاضر
اونا ننن قسم خدائے
واہ واہ دم دم نے خدا
مست قلندر ے نوری
لولاک چت حضوری
دربار اٹ تے منظوری
تس تے لقب شرف خدا
واہ واہ دم دم نے خدا

”کلام تاجل۔ ڈاکٹر عبدالرزاق صابر“

بلوچی شاعری

عشق چھون گنوخین چه کار کیلی
شف روش گرداں مناں آرام نیلی
عشق چھون گنوخین مجنا و لیلی
بلبل ماں باغ ء مثل ء چہار دہی
ترانہ گندغاں چہماں چه کوراں
کھن آہو کجلی سر پڑ تھو گھوراں

”تاج محمد تاجل۔ ڈاکٹر عبدالرحمن براہوئی“

مُلا مزار

براہوئی بلوچی سندھی واردو شاعری کروک آزاحتی شاعر مُلا مزار نابیرہ اسٹ انگا نظم ”لاٹ انا بگھی“ اودے تاریخ ناپنہ غاتے ٹی مدام زندہ تخی۔ ہراوخت آ انگریز 1912ء ٹی دا جاگہ ناسر دار آتے لالچ ووڈی ترسا اونفے تینا مٹ اٹی کرے، تاکہ انگریز تینا سازش ۽ پین سوگوکنگ کن تینا کوزہ گری و حکمرانی ۽ برجاتے، ہندا لالچ ناسوب آن سر دار کن تینا عزت و دستار ۽ بے بالار، ہرا تم انگریز ایجنٹ گورنر جنرل سبی نادر بارا ٹی سر دار آتے پرمان کرے کہ کنا بگھی ۽ سبی اسٹیشن اسکان چلپو، سر دار کن انگریز ناپرمان ۽ تین کن فرض سر پند مسالہی نا جاگہ غا تینٹ بلی مسر لالٹ انا بگھی ۽ اونا میم اتون اوار سبی اسٹیشن اسکان بیچ و بٹ چکار۔ مُلا مزار سر دار تا دا مخوئی آ کسب ۽ شاعری نازبان ترسا بلوچ قوم انا مون آ درشان کرے، مُلا مزار حکمت آن کاریم ہلسا ہرا سر دار کن براہوئی، بلوچی یا اردو زبان ۽ سر پند مشرہ، تو او ہر مسہ زبان اٹ ”لاٹ انا بگھی“ نظم ۽ کرے، تاکہ سر دار تنون اوار تیوی خلقت ۽ دا مخوئی آ حرکت ناسما تے۔ ہمو وخت آ دا مزاحتی آنظم خلقت اٹی بل مس تو سر دار کن تینا بے عزتی نا غا و انگریز و ڈویرہ نور محمد بنگلر ٹی آ سر کرے، مُلا مزار ۽ ہندا نظم انا ڈوہ اٹ ریاست بدرکنگا۔ مُلا مزار ۽ اونا خاہوت تون اوار سندھ و بلوچستان ناسیم جھٹ پٹ آ حسنگا، ہموڑے تینا زندا نا گڈ یکو دے تے تدیفسا 1939ء اٹ کوڑی آن موکل کرے، اینو ہم اونا قبر مبارک چنن پٹی نا قبرستان اٹی ۽۔

(براہوئی تخلیق کار۔ قیوم جوہر، فرید آباد سندھ)

عزیز محمد بیگٹی تینا کتاب ”بلوچی مزاحتی شاعری“ ٹی نوشتہ یکیک کہ ”دا نظم ۽ اولیکو وار میر عبداللہ جان جمالدینی پٹ پول کرسا پاش کرے، ملک محمد پناہ بلوچ دا نظم انا اردو شیخ ۽

”نوائے وطن“ اٹی شینک ہم کرنے۔ داہیت پاش مرے کہ قیوم جوہر (فرید آباد سندھ) تینا کتاب ”براہوئی تخلیق کار“ اٹی توشہ کیک کہ ”ملا مزارنا نظم انا ایلونخ آک آسانی اٹ ڈوبریرہ، ولے دا نظم انا بلوچی شیخ گڑاس مصلحت آتا سوب آن گار مسنے“ ولے عزیز محمد بیگٹی نا کتاب ”بلوچی مزاحمتی شاعری“ ٹی ملا مزارنا بلوچی نظم ایلوگل ء نظم آتیاں بھلن ساڑی ء۔ ہرا کہ جوہر براہوئی نا مطالعہ نازوری ء درشان کیک، یا جوہر براہوئی نا چند گڑاس مصلحت آتا سوب آن بلوچی نظم ء مصلحت آتا گواچی کر سا جانب داری نا پلوئے ہلکنے۔ ملا مزارنا بلوچی نظم نا دروشم ننے داوڑاٹ نظر بریک۔

بلوچی نظم

ہزار آفرین بات خیر بخش مری
 تئی چماں است انت حیا ء زری
 اجنٹ ء جواب داتے پیداوری
 مکن ہنچش ظلم و زوراوری
 نہ من ڈھگوئے ڈڈوئے اُن کھری
 کہ تئی بگھی آ من چکاں ظاہری
 اگر بیتہ جنگے جناں بجزی
 ہمودا بیا گندمے مڑداں گری
 جناں زہم ڈولاں تئی کھوپڑی
 کناں قصوں آ نوک دودا مری
 نوبی ترا لائق انت اکبری
 عمر تئی دراج بات کوہی سری
 بہ باتے سلامت غریب پروری

ترا بات ہر جاہ فتح حیدری
 جمالی ء سردار میر لشکر خان
 وڈیرہ شیر محمد خان دُرگہان
 بہ گوشتہ امر شیر محمد خان
 تہ گوش دار سردار میر لشکر خان
 اشانگو تہ گرمین اش انگو گراں
 تہ گوں بی فقط بگھی آ من براں
 توکل کتہ بستہ ہر دو میاں
 کتنے گار وتی نام و ناموس و نشان

براہوئی نظم

امیر غوث بخش ریسائی نر مزار
 شاہوئی رشید خان امیر نامدار
 براہوئی کرینو بو جھٹ پٹ
 ارین ای و نی تین پہ تین سیال مٹ
 بو کان بلبو تہ اتین تے سٹ
 نوا کہ شرف ء ننا کیر گٹ
 ہمو دے عقل گل انا مس چٹ
 کہ چکار بگھی ء پنج و بٹ
 میاں خان بہرام خان اریر بے میار
 سمندر تھینے ح ء مس تیار
 کہ ہلمہ کریر ہر مُسٹ آ اوار

کہ بگھی ء ہلو ننا بس وار
 سیاہ ریش ورناک عجب زور دار
 بگھی نا چلنگ اٹ کریر دُند قار
 بگھی ٹی اَجٹ میم اتون نَس اوار
 عجب بسوسر ٹیسن آ بے توار
 ہے ہے حیا اچے مُلک آن ہنا
 ہمیک ہرٹوس تینا شان و پن آ
 بگھی ء چگار اوفتے خلقت خنا
 کریر مون مون ء تینا قوم انا
 ہے دے کروسر سلاہ جنگ انا
 حیا اٹ کہوسر مروسر فنا
 غزا غان ہلیک تا عجب رنج و دژد
 غریب ء پُلنگ کن اریر شیر و مژد
 ہرادے حشر نا عدالت مرو
 امیر آتے کُل ء خدا مُر درو
 نصاریٰ تھون اوفتے سنگت کرو
 دتاخ ء تا تھٹی 'سقر' نا کرو
 کریر قوم آ تینا ستم سبر ء
 او پتہ قیامت نا دے اس برو

صوفی فیض محمد فیصل

بلوچ قوم انانچی آقبیلہ لاشاری ٹبر آن تعلقدار بلوچی و براہوئی زبان ناصوفی شاعر
فیض محمد فیصل، محمد خان نامارے، 1883ء ٹی خلق گا جان اٹ ودی مس۔

فیض محمد فیصل بلوچی و براہوئی زبان آن بیدس فارسی، سندھی، سرائیکی زبان تے ٹی
ہم شاعری کرینے، او تینا تیوی شاعری و دین اسلام ناتالان کنگ ناسوب جوڑ کرے۔
صوفی فیض محمد فیصل نادونیم سد پنے غایتا تالان بلوچی و براہوئی شاعری نادیوان و
پیر محمد زبیرانی مرتب کرے، ہرانا پنج سر حال ء:

1- دیوان فیض، 2- غزلیات فیض، 3- عین العشق، 4- فیض حق، 5- گلشن اشعار۔
فیصل نادادیوانک حاجی محرم فقیر تون خوندی ء۔ (بلوچستان کے بلوچی شعراء۔ کامران اعظم سوہدروی)
براہوئی زبان ناشاعر ادیب و پوکار عبدالقیوم بیدار، براہوئی ادبی سوسائٹی ناکنڈ آن
شینک مروک آ ”مسہ توئی دے ٹک“ نا اکتوبر، نومبر، دسمبر 1989ء ناتا ک ائی تینا پٹ پو لی
مضمون اسے ٹی پانک کہ ”محرم فقیر ء شاعری ورش ٹی ملا، انتے کہ اونا باوہ فیض محمد فیصل بلوچی،
براہوئی و سندھی ناپنی ء شاعر اسے، فیض محمد فیصل ہر فیصل فقیر ناپن اٹ پنی ء، اونا بلوچی کلام و
”گلشن اشعار“ ناپن اٹ بلوچی اکیڈمی شینک کرینے۔ محمد محرم فقیر اکتوبر 1918ء ٹی خلق
گا جان ضلع کچھی ٹی ودی مس، اوہم تینا باوہ غانبار علاقہ نا مخلوق و دین اسلام نا تبلیغ و ترسا
کرے، فقیر محمد محرم نابراہوئی شاعری نامونہ داوڑ ء:

برک کنا خواجہ نے کن زہیر اٹ
ہوغوہ ہردم عاجز حقیر اٹ

خَنک کنا چاری نا کسر آٹو
 پٹوہ نے ای ناتے فقیر اُٹ
 محرم اُداسی روزِ اول
 بیوس بندی تقدیرِ اُٹ

فقیر محمد محرم 15 مئی 1982ء کی کزیت کرے، او نا قبر گوٹ فیصل فقیر اوسنہ مہرائی

ء۔ فقیر فیض محمد فیصل نابلوچی شاعری نامونہ

بلوچی کلام

تھئی سوز درداں صنم گپتھغان
 بُر تھو من بلائے سکھیں شپتھغان
 نہ رُخ رند چارو نہ راھے دومی
 نہ وس واک حاجت نہ جائے دومی
 تمامی من عشق ء تو آ پتھغان
 تھئی سوز درداں صنم گپتھغان
 کناں نی من پچھے آ رواں یار تھاگو
 نہ ملاح کشتی نہ تڑگھیر لاکھو
 من آ ویڈ عشق ء تھا پتھغان
 تھئی سوز درداں صنم گپتھغان
 تھئی نازنین درد دورہ کھنویں
 دما دم دلا من کھفاں پچ شوخیں
 جتھ نازنین کاں جگر شپتھغان
 تھئی سوز درداں صنم گپتھغان

خن فرق فیصل جُو یار جانی
 کسے نیست دیگر وت لامکانی
 اشے قیل و کالان من رچتھغان
 تھئی سوز دردان صنم گپتھغان

(ماہتاک اُولس بلوچی کوئٹہ۔ مئی 1986ء)

براہوئی کلام

داڑے بلپسہ نی دادے
 در نی تین تون یار ہتادے
 نے آن سوا ای انت کیو؟
 کپہ جتائی خاخر نا دے
 پنپہ ہمینگے مُر نی کنے آن
 نن تو مرک اے یار نی نن دے
 بر نی خواجہ اُست جہہ ء نا
 نی اُس پین جاگہ ہرا دے
 مرے خوش دا فیصل ہراڑے
 نے تون دا خانہ آباد ء

(قدیم براہوئی شعراء۔ عبدالرحمن براہوئی)

میر گل خان نصیر

میر گل خان نصیر بلوچستان ناسیاست و قومی ادب اٹی بیچ ء درستى راستى سے نا آهرى اف، بلوچ قومی سیاست مرے یا قومی ادب نا پڑ، ہڑ قوم آئش آتے ٹی تاریخ نا پنے غاک اوڑا مدام نازان ء۔ گل خان نصیر نا تویلى نوشت آتا سر حال مزاحمتی فکرانا پلو پڑا ٹی ء، اوتینا مزاحمتی فکر ء نئے بیہ بلوچی ادب نا شخ جوڑ کرے، بلکن بلوچی زبان آن بیدس براہوئی، اردو و فارسی زبان تے ٹی ہم تینا فکری جہدانا سفر ء ادب تون اوارا واریسیاست و صحافت نا پڑا ہم برج اتخا۔ او بلوچی ادب کن ہندا خدر گنج ادبی مڈی سر جم کرے کہ اگہ نن اوفقا نوشت ء بلوچی ادب نا تاریخ آن پرن تو تئخین اٹ بلوچی ادب نا پور و مرو۔ بلوچی زبان نا پنی آزانتکار ڈاکٹر شاہ محمد مری میر گل خان نصیر نا بلوچی زبان و ادب کن اونا کار کڑ د ء امتا کیک، ڈاکٹر شاہ محمد مری نامتائی ء براہوئی زبان نا ہفتسی اخبار تلار (تاک 29 نومبر، 05 دسمبر 2014 ء) تینا اداریہ نا شخ جوڑ کر ساپانک ”پنی آزانتکار شاہ محمد مری بلوچستان یونیورسٹی ٹی گل خان نصیر چیئر نا کنڈ آن اڈتروک آسیمینار اٹ تران کر ساپانک کہ، بلوچ ہمو خوش قسمت آ قوم ء ہر انادہ (10) زبان ء۔ او پارے کہ نن (بلوچی پاروک بلوچ آک) براہوئی بولی نا کڑ زداراُن، گل خان نصیر نا لمسی آ بولی براہوئی نسکہ، ولے اونا کاریم نا بھلا شخ بلوچی ٹی ء، گڑا نن بلوچی پاروک آتیا فرض ء کہ نن تینا ایلو قومی بولی براہوئی ٹی کاریم کین، گل خان نصیر نا فکر ء مونی دین۔“

اا امتائی آن دارا سکی پین سو گو مریک کہ میر گل خان نصیر نا ادبی کڑد بلوچی ادب ء اسہ زئڈ ء ادبی مڈی اس تس، ولے اونا بیہ اسہ کتاب اس ”مشہد نا جنگ نامہ“ نا پین اٹ براہوئی ادب اٹ ساڑی ء، اونا براہوئی شاعری نا بارواٹ بلوچی و براہوئی زبان نا بے مٹ آزانتکار

شاعر و ادیب اشیر عبدالقادر شاہوانی ہفتی تلار کوئٹہ نا 14-20 مئی 2016ء تا تاک اٹی اسہ سرجم غنوشٹ اسے ٹی پانک ”میرگل خان نصیر نا بلوچی شاعری ٹی بھاز آ کتاب آک بسو، ولے ”مشہد نا جنگ نامہ“ خان بیدس او نا براہوئی ٹی پین کتاب شینک متنے۔ ای پٹ پول کر سا میرگل خان نصیر نا گڑاس پین ہم شاعری مچ کریٹ، او فٹے ”میرگل خان نصیر نا براہوئی شاعری“ نا پین اٹ کتاب ایٹ مون آ ایسٹ، اگہ داقتیان پین شیر کنے رسنگا، او فٹے ہم کتابی دروشم تروٹ۔“ اومیت ہنداے کہ میر صاحب نا غیر مطبوعہ براہوئی شاعری ”میرگل خان نصیر نا براہوئی شاعری“ براہوئی ادب ناٹج جوڑ مرو۔

براہوئی شاعری

”بیان اٹی نصیر خان نا، تدبیر اٹی جنگ“

بلوچ آتا حوال دا ڈول نسک
 نصیر خان ء امر آرام بسک
 او خاچاؤس ولکین تیغ بتو کہ
 اسہ ساعت اس او بے غم متو کہ
 او نسک فکر اٹ یار رب امر کیو
 ہرا ڈول اٹی جنگ آ لشکر ء دیو
 امر نن بشخ کین لشکر تے تینا
 امر نن دشمن آ روادار مرینہ
 ہندا نس فکر اٹی بس تے خیال اس
 آسمان بس تے نظر انت محال نس
 اسہ دم تینا سر دار تے بٹنگا
 تمامی اُست انا تا غم مٹنگا
 پارے یک دم کبو یکجا سپاہ ء

کبو تا بش کس اس خاچوک ء چاہے
 اُخس بیل و بیلچہ نم نخیرے
 اخس تش و تفر نم مچ کیرے
 تمام ہٹی تا ہرفو تورہ غاتے
 مو چُپ بند کبو نم عورہ غاتے

(مشہدنا جنگ نامہ۔ میر گل خان نصیر)

بلوچی کلام (نور امین گل)

گھازی، مجاہد، نوجوان
 مینگل نژادیں پہلوان
 گوں ہمت آ بستے میان
 بیتے مقابل گوں بدان
 ناموس و نام مینگلاں
 درائیں بلوچ ء پھروشان
 ملک ء مستریں پاسبان
 قوم ء مزاریں ترجمان
 جنگ آ گوں ڈنگین ملہدان
 بیتے چو استار آ چمان
 تو یات مانے من جہان
 آراتی ء پھلیں نشان
 نورا شہید! نورا شہید!
 ڈیک داتے بے شک گوں یزید

(تیرگال کاریت، بلوچی شیری دپتر۔ کلیات، پنہ نمبر 113)

لالہ غلام محمد شاہ ہوانی

بلوچستان اٹی پوسکن آصافت (جدید صحافت) ناسرخیل روشن خیال، قوم دوست سوچ انا خواجہ لالہ غلام محمد شاہ ہوانی ناصحافتی جُہد بلوچستان ناصحافتی تاریخ اٹی اسہ زندہ چن اس کڑک۔ اونا صحافتی سفر نابنا ہمو وخت آمریک کہ ہرا وخت آجزل ایوب ناصحافتی تیناون یونٹ ناکا نودتون اوار تیوی بلوچستان اٹی خاخر دسیکہ، تئین اٹ اودوراٹ بلوچستان اٹی صحافت و سیاست کنگک بھاز بھلو ہمت و جیرت اسے ناگر ج عتخاکہ، ولے لالہ غلام محمد شاہ ہوانی ہمولہ نامارکس کہ اوقومی ءجوزہ سے تون ایوبی آمریت ناخن تے ٹی خن تے خلسا بلوچ قومی صحافت و سیاست نا پڑ پت آکسراٹی بلوچستان و بلوچ قوم اناندرند آکوکا رجوڑ مس۔ اودتینا حیاتی ناگد یکودے تسکان وخت اناسرکار نابرخلاف حق انابیرک ءچست کرسا کرے، ہرانا سوب آن سرکار ہبکہ مرسا اودے چندی وار جیل وزندان نامہمان کرے، ولے اوتینا فکر و نظریہ تون مدام ہم گرچ مس۔ لالہ بیرہ اسہ پڑ آغزہ ناخواجہ الو بلکہ اوہموتپہ نابرخلاف ہم قلمی جہاد ءبرجا تئہرا کہ بلوچ قوم انانیم اٹ براہوئی و بلوچی زبان ناویل ءچک کنگک نابے سہب آمتاماری ٹی اختہ نسر، ابارواٹ پنی آزا سکتا رعبدا اللہ جان جمال دینی لالانا نظریہ نابارواٹ نوشتنہ کیک کہ ”نوائے وطن“ اٹ جدید براہوئی و بلوچی ادب ناکہی افسانہ غاتے شینک کریکہ، اونا ہندا وڑ ڈول (پالیسی) ءگر اس بندغ آک شیف خلسا کریکہ غلام محمد نوائے وطن ءاسل کچری جوڑ کرینے، ولے غلام محمد ءاونا وڑ ڈول آپکا سخت و تئین کس۔ او پاروک آتا ہیست آخف ہم تو تو کہ۔“

لالا غلام محمد اس تابا وہ پیرہی آعلاقہ مستونگ ناخلق پشکر مرس، ولے اونا بابا وہ بزرگوار

ڈاکٹر فیض محمد ناملازمت قلات اٹی مٹنگ ناسوب آن لالا 1930ء اٹی قلات اٹی ودی مس۔
 پنج سال ناوی اٹی تینا تعلیم نابناء قلات ہائی اسکول آن کرے ہفت سال نا وہی اٹی اونا پاوہ نا
 پدین آسجا اوفتا کاٹم آن ہر فنگ۔ تو اونا شیر زال آلمہ واونا پیرہ اودے ولفسا اودے تعلیم ہتنگ نا
 چر جوئی ۽ برج اتخار۔

نادر شا ہوانی تینا میٹر وک آ کتاب ”لالہ بلوچستان غلام محمد شا ہوانی فن اور شخصیت“
 (براہوئی ادبی سوسائٹی۔ 1990ء) نا 24 میکو پینہ غا نوشتہ کیک کہ ”1940ء اٹی غلام محمد ڈل
 نا امتحان ۽ اویکو نمبر آتے اٹی پاس کنگ آن گڈ پین تعلیم دوئی کنگ کن اونا لمہ جیجا اونا تعلیم ۽ نیم
 گڈ لومٹنگ کن البتو، ہندا سوب آن کوسٹہ نا نیمہ غا امپیر، خان اعظم (میر احمد یار خان) اوفتے
 سر یاب روڈ آر ہینگ کن جا گہ اس تس۔ کوسٹہ اٹی غلام محمد ہمو وخت انا پنی آخالصہ اسکول اٹ
 داخل مس، دا ہمو اسکول ۽ کہ اینو پگہ گورنمنٹ اسپیشل ہائی اسکول نا پین اٹ پنی ۽۔“ خواجہ نادر
 شا ہوانی نا ہندا میٹر وک آ کتاب اٹ دا نوشتہ اف کہ لالا ہر سال اٹی خالصہ ہائی اسکول کوسٹہ
 (اسپیشل ہائی اسکول) غان میٹر وک کرے؟ لالا نا میٹر وک کنگ نا سال ۽ ڈاکٹر انعام الحق کوثر تینا
 کتاب ”بلوچستان میں اردو“ اٹی 1945ء نوشتہ کیک۔

لالا غلام محمد شا ہوانی نا زند بود نا جاچ ۽ ہلنگ آن دارا سکی مون آبریک کہ اودے تعلیم
 دوئی کنگ نا بے پایاں شوق و جوزہ کس۔ او پین تعلیم دوئی کنگ کن لاہور اٹ اسلامیہ کالج اٹی
 داخل مس۔ نادر شا ہوانی ”لالہ بلوچستان غلام محمد فن اور شخصیت“ 24 میکو پینہ غا ”مختصر حالات
 زندگی“ نا سر حال تون نوشتہ کیک ”خان قلات ۽ ہر اتم غلام محمد نا تعلیمی شوق واونا لائی نا سما تہا تو او
 علی گڑھ یونیورسٹی اٹی اودے داخل کنگ نا پرمان ۽ جاری کرے۔“

لالا غلام محمد شا ہوانی ایف ایس سی برصغیر نا پنی آ دانش جا علی گڑھ یونیورسٹی آن
 کرے۔ پاکستان نا ہندا او پدی ڈیہہ آ بس، بلوچستان نا قومی سیاست و صحافت اٹ بشخ ہلنگ
 نا باقاعدہ وڈ اٹ بنا ۽ کرے۔ لالا تینا صحافت نا بنا ۽ روز نامہ میزان کوسٹہ، روز نامہ اتحاد کوسٹہ،

نوائے بلوچستان و پین چندی اخبار تے ٹی تینا صحافتی خدمت آتے درشان کرسا کرے، نیٹ
تیٹ 1953ء اٹ تینا ہفتی ء اخبار اس ہفت روزہ نوائے وطن،“ ناپن اٹ شینک کرنے۔
ہرا کہ او ناکزیہ اسکان (1957ء) بر جا سلیمس۔

لالہ غلام محمد نامیرہ اسے کتاب اسے، ”براہوئی بلوچی گرا امر (بولی جا)“ ناپن اٹ دا
کتاب ء براہوئی اکیڈمی ناکنڈ آن 1967ء اٹی غلام حیدر حسرت شینک کرنے،

گودی مائی تاج بانو

براہوئی زبان ناکہی کتاب آتا نوشتوک پنی آ عالم دین بے مٹ آشاعر وادیب مولانا محمد عمر دین پوری نالائخ آ مسٹر گودی مائی تاج بانو شکار پور سندھ انا خلق دین پورائی سال 1915 ءٹی ودی مس۔ گودی تینا باوہ بزرگوار ناپدین آ سیٹا چنک بھلن مس، ہنداپدین آ سیٹا ناسوب آن عربی و فارسی ٹی تینا دینی تعلیم نابناء محمدیہ مدرسہ دین پور آن کرے۔ وخت اس کہ او تینا دینی تعلیم ءتینا باوہ ناسیٹا ختم کرے تو ہنداساگی آ مدرسہ ٹی زال بول آتارا ہشونی کن اسہ جتاء شیخ اس ”مدرستہ البنات الحفصہ“ ناپن اٹ درس جاہ سے ناست و بند ء کرسانیاڑی تے مذہبی تعلیم تنگ نابا قاعدہ وڑاٹ بنا ء کریر۔

گودی نیاڑی تادرس و سخ تون اوار اوار نیاڑی تاراجی و مذہبی ویل آتا ایسری و راہشونی نابابت اٹ براہوئی زبان اٹی ”تسویغ النسوان“ ناپن اٹ کتاب اس ارا جلد اٹ نوشتہ کنگ ناشرف ءدوئی کرے۔

مائی تاج بانو نئے بیرہ براہوئی زبان اٹ نوشتہ کنگ نابودتھا کہ، بلکن اوبلوچی زبان اٹی ہم چندی کتاب آتے نوشتہ کرینے۔ خواجہ قیوم بیدارنا کتاب ”براہوئی نسائی ادب کا تحقیقی و تنقیدی مطالعہ“ ٹی گودی ناسی و ہشت براہوئی کتاب آتا ڈس ءتنگانے۔

براہوئی کتاب آک

- 1۔ آرہ نا، نافرمانی و فرمانبرداری 2۔ براہوئی دنیا دار آتے خطاب 3۔ نیاڑی تا علمی شوق
- 4۔ پندلقمان 5۔ پندنامہ 6۔ پنچ کتاب 7۔ تفسیر پارہ الم 8۔ تفسیر سیقول 9۔ توحید، تقویٰ و شرک 10۔ خدا ناعاشق آبی بیک 11۔ خطبہ براہوئی 12۔ حقوق الزوجین 13۔ حمدباری تعالیٰ

14- دہ بی بی ناقصہ (نظم و نثر) 15- دیوان تاج بانو 16- شکر و ناشکری ناقصہ 17- راحت
 القلوب 18- صبر و توکل 19- عارفہ نیاڑی ناقصہ 20- عالم برزخ سخا و صدقہ 21- مشاق
 حرم 22- علم انا فضائل آک 23- فراق نامہ (منظوم) 24- فضائل ذکر (ترجمہ)
 25- فضائل نماز و قرآن 26- کتابچہ فضائل نماز 27- مرثیہ تاج بانو 28- مکاتیب تاج بانو
 29- مثنوی تاج بانو 30- نعت رسول مقبول 31- تحفۃ النسوان (نظم و نثر) 32- نیاڑی نا
 فریاد 33- نیاڑی نالولی 34- وصیت نامہ تاج بانو 35- بہادر آ نیاڑی (شاعری) 36- تعلیم
 نسواں 37- مناجات تاج بانو 38- نورانی دور (ڈائری)

بلوچی کتاب آک

1- پندلقمان 2- بیچ گنج 3- پیر رکھیل ء جواب 4- خطبہ بلوچی 5- عالم برزخ 6- علقمہ ء قصہ
 7- وفات نامہ آنحضرت ؑ
 براہوئی و بلوچی زبان ناداشیر زال آ نیاڑی گودی تاج بانو سال 1996ء اٹی ڈاکوڑی آن مدامی
 کن موکل کرے۔

آغا نصیر احمد زئی

خانِ قلات ناخا ہوت آن تعلقدار پنی آزا سکا رتاریخ نو لیس آغا نصیر احمد زئی تینا باوہ پیرہئی آڈیہہ قلات اٹ سال 1916ء اٹی ودی مس، اوتینا بنائی تعلیم نابنا ع قلات آن کرے، تعلیم نا ایسری آن پد ریاست قلات ناشاہی دربار اٹی وزیری نامنصب ءو وئی کرساتینا سیاسی و علمی گشادولانجی تادرشانی ء کرے۔

آغا نصیر احمد زئی نئے میرہ سیاسی ء گشاداسے ناخو لچہ کس بلکن او اسہ بے مٹ ءادیب وزانتکار ولسانیات ناچا ہندار اسے تون اوار گچین ء تارخ نوشتوک اس ہم کس، اونا ہندالانجی نا سوب آن سرکار اودے ”تغرہ امتیاز“ نادرستار ء ہم پیرہ فے، آغا نصیر تعلیم نا شیخ اٹی تینالانجی تادرشانی کنگ کن چیئر مین ٹیکسٹ بک بورڈ، چیئر مین انٹرمیڈیٹ اینڈ سیکنڈری ایجوکیشن نا کماش مرسا تینا خدمت آتے گچنی اٹ برجاتھا۔ او تعلیمی گشاد تون اوار بلوچی، براہوئی، اردو و انگریزی زبان اٹ تینا علمی ادبی و تارخ نوشتہ کنگ ناچر جوئی ء ہم برجاتھاسس، اوا خاص وڑاٹ بلوچ قوم انا تارخ و ثقافت و ادب نا شیخ اٹی ”تارخ بلوچستان“ (دفت جلد اٹی) بلوچی و براہوئی گرامر نا بابت اٹی ”بلوچی براہوئی لوزراہند“ بلوچ قوم انا تارخ و زبان نا بابت کہی سوچ آتا چست مٹگ و اوفت و زندگی تے تینگ کن ”بلوچ قوم سوالا جوابا“، ناپن اٹ کہی کتاب آتے توشتر کرسا بلوچی اکیڈمی نا پڑ آن شینک کرفے۔ داکان بیدس اونا علمی، ادبی و تاریخی مضمونک ماہتاک اُلس بلوچی کوسٹہ، بلوچی دنیا ملتان و پین چندری رسالہ اواخبار آتے ٹی ہم تالان مرسامسنو۔

اینوہم بلوچ قوم انا تین پے تین ناسنت و سیوت ء پر عنگ کن واکدار آک بلوچ قوم انا نیام اٹ زبان و نسل انا چکی تاڑی آسوج آتے چست کنگ نا کوشست آک وڑا نا وڑا سے

اٹ برجا، تاکہ بلوچ قوم انا نیام اٹ اسہ پُرت و تلو سہی اس ودی مرے۔ داسوج آک اینوہم
دشمن واکدرا آتا کنڈ آن چست مرسا کنگ ء، دا چک و تاڑ ودی کروک آسوج آتا ورندی کن
شہزادہ محی الدین احمد زئی بلوچ ناخواست آغا نصیر احمد زئی اسہ چنکو کتاب اس ”بلوچ قوم سوالاً
جواباً“ نا پین اٹ 1990 ء اٹی شینک کرفے۔ آغا نصیر احمد زئی سوج اسے نا ورندی ٹی تاریخی
حوالہ اٹ سرجم ء ورندی اس ترسا پانک کہ ”زبان بچ نسل اسے نابندا و منگ کپک، زبان آن تو
راجی تعلقدار یک پاش مریرہ، ہندا خاطر آن زبان نسل انا شاہدی ء تفک۔ دن کہ بلوچ نسل انا
مخلوق چار زبان اٹ ہیئت کیرہ 1۔ بلوچی 2۔ کوردگالی (براہوئی) 3۔ سندھی 4۔ سرائیگی۔
دا فک داوڑ اٹ سرن منگ کیرہ کہ ہر اتم کرد بلوچ تینا حکمران ماد کرد کیفادنا کماشی ٹی 854
سال مُستمریح بلوچستان آکوزہ کرے، تو ہمودورائی بلوچستان نا علاقہ توران (قلا ت و کمران)
پن ہلنگا کہ، دا ہڑتوم علاقہ خاک توران سر زمین ناٹخ نسر، دا علاقہ غابراخوئی (براہوئی) بلوچ
آتا کوزہ کنگ آن مُست پیست و دو تورانی ترک خوم آک گیر اسے نا ء بَش تول کیرہ۔ دا خوم
آتا بولی ترک بولی نسکہ۔ ہر اتم بلوچ آتا گل آن بھلا ٹبر براخوئی (براہوئی پاروک آک) دا
علاقہ ء کوزہ کیری تو او فک کردی زبان (ساڑی بلوچی زبان) ٹی ہیئت و گپ کیرہ۔ توران آ
کوزہ کنگ آن پدا پیست و دو خوم براخوئی تازورا کی ء امنا کیر، نسلی رداٹ اسہ ایلوڑتون او ار
سوار مسر، ہندا او ار سوار منگ نا سوب آن براخوئی ترک زبان اٹ ہیئت و گپ کنگ نا بنا ء
کیر، ہرا کہ ساڑی کردگالی یا براہوئی زبان نادر و شم ء دوئی کرے، واہم گیشتر کچ اٹی براخوئی
بلوچ خوم تینا مُست انا بلوچی زبان اٹ ہیئت گپ کیرہ، اینوہم نو دوردسد بندغ آک ارا زبان نا
خواجہ ء۔ براہوئی زبان یا کردگالی زبان نا بلوچستان اٹی تاریخ نا گوا چنی آشاہدی ء۔“ (بلوچ
قوم سوالاً جواباً۔ پنے 27-28)

ہندا وڑ آغا نصیر احمد زئی پین چندی سوج آتا ورندی ء تاریخ نا آدینک اٹی پک کر سا

سرجم ء وڑ اسے اٹ ترسا کرینے۔

محمد اعظم آسکو جمال دینی

بلوچی و براہوئی زبان نا شاعر و ادیب محمد اعظم آسکو جمال دینی، میرطاؤس خان شکر زئی جمال دینی نامارے، اعظم آسکو مارچ 1920ء اٹی نوٹھے آن مسہ میل مخلق اریکتی ٹی ودی مس، 1940ء اٹی گورنمنٹ ڈل اسکول نوٹھے آن ڈل نا امتحان ۽ پاس کرے، 1942ء اٹی میٹرک نا امتحان ۽ گورنمنٹ سنڈیمن ہائی اسکول پشین آن اولیکو نمبر آتیٹ پاس کرے۔ آسکو جمال دینی ۽ چنگ سنی آن بلوچی و براہوئی زبان اٹ شاعری کنگ نا شوق نس، ہندن او ہڑتوم آزبان تے ٹی تینا نوشت نا بناء کرے۔ اونا بلوچی و براہوئی شاعری و افسانہ غاک ”ماہتاک مبلغ سریاب کوٹہ“، ”ماہتاک اومان“، ”ماہتاک بلوچی الس کوٹہ“ ٹی شینک مرسابسو۔

بلوچی کلام

سہب سر ۽ سردیں گوش
سہب سر ۽ سردیں گوش
سو تہہ سنگین دل کنت توش
گند چوں سادگن سادہ پوش
واہیں پر تپہ نیستیں ہوش
مئل مئل تو اسجداں لیبانے ۽
پھل بہار گہاں سیلانے ۽
کاہ کاہ چراں ہولانے ۽

شہرو جگلوں گولانے ء
 کوہ و درنگ سراں تئی راہ انت
 آپ و آپ سراں تئی جاہ انت
 چونا تنو رَوَے تاجانا
 میدان و سھلواں ناچانا
 کنڈ و کابلاں درکانا
 شاڑی کوٹواں لگا نا
 بیا تنو داروتی جھولیگاں
 پریشیں اچ کنین دروتیگاں

(ماہتاک اُلس بلوچی کوئٹہ، فروری۔ پینہ نمبر 1972ء)

(یاتی دابلوچی کلام امرکہ ماہتاک اُلس اٹی شینک مسنے، ہمون آن ہمون داڑے

کاپی کننگانے، دانا املا و کھوڑاٹ بیچ ء بدلی اس کننگ تنے)

براہوئی کلام

کنا اُست اٹی نے کن مہرو وفا ء
 خدا چاہک نے تو کنا اُست سفاء
 بدن نا کنا دیر دتر نے کن بارس
 خدا غا کنا نے کن کاٹم فداء
 نے پیر آتان پنڈاٹ نے خواہاٹ خداغان
 خدا نے کنے تس دا اونا رضا ء
 ہزار اُست انا ای مُراد اٹ بریوہ
 کہ تولو دم اس نے تو کیو نا شاء

تہار مون ء کیسہ کنے آ چڑیسہ
دا مہر و محبت نا ایذا سزاء
گناہ اس قصور اس ای انت اس کرینٹ
کنے ساف ساف پا کنا دا خطا ء
ای نے کہ زریوہ کاوہ چڑیسا
کنے دُن پٹنگ نے کہ حدآن گناہ ء
(گلدستہ۔ مرتب نبی دادلانگو۔ براہوئی اکیڈمی ارٹھی وار 2015ء)

.....

ملک محمد رمضان بلوچ

بلوچی زبان نا، لاسخ آز اسٹکارا دیب شاعر و صحافی ملک محمد رمضان ڈوکی بلوچ باوہ نا پن میر بالاچ خان ء، 1914ء ٹی کچھی نا علاقہ لہڑی ٹی ودی مس۔ 1946ء اٹی سرکار نا نوکری ء یلہ کنگگ آن پد صحافت نا پڑ آ گام ء سٹھا، اہفت روزہ ”کلمتہ الحق، الحق سبی، تنظیم کوئٹہ، معلم سریاب“، پنی آ اخبار آتے ٹی تینا صحافتی خدمت آتے برجا تنگگ آن گڈ 1954ء اٹی ”ساربان“ نا پین اٹ ہفت روزہ سے نا ڈیکلکریشن ء ڈوئی کرے، ہرا کہ اونا کزیہ اسکان برجا سلیس۔

ملک رمضان صحافت تون اور اور بلوچی زبان و ادب کن چندی کتاب آتے نوشته کرے، ہرا افتا پنک داوڑ ء:

1۔ پنت شون 2۔ دگی راہند 3۔ آخار بلوچستان 4۔ بلوچی ثقافت 5۔ بلوچی شاعری 6۔ حج اکبر 7۔ بلوچ سماج کے خدوخال۔

ملک رمضان بلوچ بلوچی زبان نا شاعر و ادیب اسے آن بیدس براہوئی زبان اٹی ہم شاعری کرینے و نثر ہم نوشته کرینے۔ عبدالحیات منصور ابا کی ہفت روزہ ”تلار“ کوئٹہ نا 18-24 جنوری 2014ء نا تاک اٹی ”ملک محمد رمضان بلوچ“ نا سر حال آ نوشته کیک کہ ملک محمد رمضان بلوچ براہوئی ٹی لکھا کہ، اونا شاعری ہم براہوئی ٹی ارے، ہندا سکان کہ ”براہوئی ادبی سنگت بلوچستان“، مستونگ شاخ انا جزل سیکرٹری ہم رہیگانے۔ براہوئی زبان و ادب کن بے مٹ ء کاریم کرینے۔ براہوئی شاعری نا مجموعہ کلام ”سوغات“، ہرا دے مولوی عبدالباقی درخانی ملک کتب خانہ ڈھا ڈر بلوچستان مرتب کرے۔ ہرا دے براہوئی ادبی سنگت بلوچستان

(ڈھاڈر مستونگ) 15 جون 1972ء آئی 48 پنه غايتا تالان شديك كرے۔ هنداكتاب ناپنه
نمبر 4 آن 15 اسكان ملك محمد رمضان بلوچ، بحثيت براهونى ادبى سنگت بلوچستان (مستونگ)
شاخ اناجزل سيكرٹرى براهونى بولى ناشاعرواديب آتا قومى وملكى كاركرڈناسفت ۛ كرپنه كه ننا
هنين آگچين آ زبان ناشاعرواديب آك تينا مُست اناوداسه ناروك آزمانه غان پنت شون
بلوك اري، حيات منصور ”سوغات“ آن ملك رمضان ناراهونى غزل اس نمونه كن تلارائى
تالان هم كر فينه۔ هراكه داوڑائى ۛ:

براهونى كلام

استارک نے خهيره لچى مريره
زى آگورى تينه اسه اسه کيره
خمارى خن تے نا هر کس خنانو
أست ۛ دُو آن دُو ۛ أست آچليره
عجب تين کن کنه بے وس کرپنس
گنوک پارہ کنه ده ده بليره
توار اس کيسه يا کيسه لاڈى
عاشق ۛ أست ۛ تينا تينٹ اتيره
اى نا پيشانى آقرآن ۛ خوانوه
سخ مُلاک کنه پين انت تيره

(هفتى تلارکويٹہ 18-24 جنورى 2014ء)

بلوچی کلام

تومی صوت
محکم ما خوں چھو نولات
شاہد مے غاں کوہ و قلات
گڈتیں آن سر بڑزا پیش
پک جہاں گو آسماں دیش
یک و تقاکی مے میرات
محکم ما خوں چھو نولات
شاہد مے غاں کوہ و قلات
پھاذا ورنہ میلے جھوداں
یک نہ بچی اش شوئے رحماں
زبریں زاناں شوئے شہمات
محکم ما خوں چھو نولات
شاہد مے غاں کوہ و قلات
قصو مے شوئے دانی گیراں
دتی شاہ جہانی گیراں
شعرب و مغرب ء استاں یات
محکم ما خوں چھو نولات
شاہد مے غاں کوہ و قلات

(بلوچی اُلس کورٹہ۔ نومبر، دسمبر 1971ء)

حکیم خدائے رحیم مینگل

براہوئی و بلوچی نابے مٹ آ شاعر و ادیب حکیم خدائے رحیم مینگل وزیر محمد نامار، 1924ء اٹی نوشکے نا خلق زارو چوٹی و دی مس۔ تینا دینی تعلیم نا بنا ء تینا خلق انا مسیت آن کرے۔ پین دینی تعلیم کن احمد وال اٹی مولوی پیر محمد نا شاگرڈ مس، اوکان پد پدی نوشکے ٹی مولانا غلام حیدر نوشکوی آن ہم علم انا سہت آ تیان شپ مس۔ ہندن تعلیم دوئی کنگ کن منہ وخت اوغانستان آہنا، کہی دینی علم آتے دوئی کنگ آن پد شکار پوراٹی طب و حکمت نا خدمت اٹی مشغول مس۔ ایہن تو او دے چنگ سنی آن شعر و شاعری نا شوق و جوڑہ نس، ولے ہر اتم او کوئٹہ ٹی مسکان دوانہ خانہ نا پین اٹ غریب آتا خدمت ء کر یکہ، تو ہمو درگت اٹ او طب اتون او اور او شعر و ادب نا پڑ آ ہم تینا ادبی زندا نا باقاعدہ وڑاٹ بنا ء کرے۔ ڈاکٹر انعام الحق کوثر تینا شین کروک آ کتاب ”نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم کا ذکر مبارک بلوچستان میں“ ٹی نوشتہ یک کہ حکیم خدائے رحیم مینگل ء 1941ء اٹی طالب علمی نا زمانہ خان شعر و شاعری نا شوق اُستاد چوہدری محمود صاحب نامہر و مریت آن و دی مس۔ او اردو آن بیدس بلوچی و براہوئی شاعری نا کنڈ آ تینا پام ء کرے۔ نظم و نثر بڑ تو م آ بشخ آتے ٹی او نا حمد و نعت نارنگ بھاز جوان خٹنگ۔

حکیم خدائے رحیم ریڈیو پاکستان کوئٹہ، پی ٹی وی کوئٹہ نا بلوچی و براہوئی نا مجلس و پروگرام آتے ٹی بشخ ہلسا کرینے، داڑتون او اور او نا مضمونک و شعر و غزل اک ریڈیو ٹی وی آ شینک مرسا کریرہ، ہندن کہی بلوچی و براہوئی اخبار و رسالہ غاتے ٹی ہم اونا شہ پارہ خاک شینک مسنو، ہر ا فتنے ٹی ماہتاک الس بلوچی کوئٹہ، ایلم مستونگ، معلم سریاب پنی آ اخبار و رسالہ خاک او ارے۔

براہوئی شاعری

ترقی نا دیک ء ترقی نا نن
ترقی کرینے وطن نا چن
بخیراٹ ترقی نا ده میکو سال
بخیراٹ کرینے و گل آ تمن
ترقی نا دیک ء ترقی نا نن
ترقی کرینے وطن نا چن
جس لاب لائی مشن تن خنان
جس کین و لنگار اودے روان
جس دیر بوزا تیرہ مشینک
ڈعاتے کیرہ آباد او ہر زمان
ترقی نا دیک ء ترقی نا نن
ترقی کرینے وطن نا چن

(گلدستہ۔۔ مرتب رئیس نبی داد لانگو۔ براہوئی اکیڈمی)

بلوچی کلام

سیاھیں تہارت دُراہیں جہان آ
نہ مژدم نہ مژدم گری آں زمان آ
براس نہ عزت براس ء وتی آ
نہ چک آ وتی ماس و پس ء سما آ
نہ کسی گمان آ کہ بی روشنائی
تہاری رونت اے شہ کلین جہان آ

شف ء ناگمان تہاری تہار ء
کہ شون دانہ روش ء نشانی وتار آ
شتہ آں تہاری سیاہیں شفانی
چو آہت مصطفیٰؐ وت تجلی دیاں آ

ماہتاک الس بلوچی کوئٹہ۔ مئی 1984

.....

پیر محمد پیرل زبیرانی

(1927 تا 1999ء)

پن پیر محمد قلمی پن پیرل زبیرانی باوہ ناپن لعل محمد لہڑی، 1927ء اٹی مستونگ نا دشت علاقہ ٹی و دی مس، اوستونگ، کچھی نصیر آباد نا چندری مدرسہ غاتیان فارسی و عربی تعلیم نا علم ء دوئی کرے۔ پیرل زبیرانی نئے پیرہ براہوئی و بلوچی زبان نا اسہ بے مٹ ء شاعر و ادیب اس نسکہ، بلکن او خوشنویسی نا شیخ اٹی ہم پن کٹا سس، او خوشنویسی نا فن ء تینا اُستاد عبدالحکیم آن ہیل کرے، ہندافن اوناروزگارنا سوب جوڑ مس۔ واووڑ وٹا نا جہی آ اخبار، رسالہ غاتا کتابت کنگ نا چر جوئی ء برجاتھا، واوٹی ہم ادبی ذوق و شوق انا جوزہ غاک چست مسر، او تینا ادبی آ زندانا بنا ء بلوچی و براہوئی شعر و ادب آن کرے، پیرل نئے پیرہ براہوئی و بلوچی زبان نا اسہ بے مٹ ء فطری شاعر اس کس، بلکن او ہڑتوم آ زبان تے ٹی نثر نوشت نا کمال ء ہم تھا کہ۔

پیرل نا براہوئی زبان اٹ کتاب آک

اُست انا ہکل (شاعری) پنچر و (شاعری) تجلی (حمد و نعت) براہوئی اردو آ سان گرائمر۔ کلام اقبال (منظوم ترجمہ)

پیرل نا بلوچی زبان اٹ کتاب آک

کریم، درچک و نہال، بہاری، پتکین لال، عہدی شیر، شارے کلک زندو بود۔

براہوئی شاعری

”اینو ننے دے دیگر ء“

اولاخ منڈ ء لاغر ء

تالان مَوْن آ جمر ء
 ماہ گیر تو بے ء درے
 بے اڈ نن بے بیرُم اُن
 ہورہ گروک ء جمر ء
 غم خوار کس ء خنجرہ
 ارمان کنے دنا ارے
 کاہوچ پھل آتون درے
 بے بادوی بلبل ارے
 ہر دا تہو ء باسُن آ
 ہوش ء ہُشا ہوش آن درے
 ترا ہتم نا دم ہنا
 نئے پھل ائی رنگ اس ارے
 قول ء تھے قول آ بتو
 او اخہ در بے باور ء

(سہ ماہی دے ٹک کوئٹہ۔ جولائی، اگست، ستمبر 1999ء)

بلوچی شاعری

بیا دل کہ شعر ء گُشن ایدم آ
 بہار انت پُھل ء چھنن ایدم آ
 بیا سر گزن گراڑا گانی پڑ آ
 گوں زیبا دو گام ء جنن ایدم آ
 گروک انت بشکندہ نود ء تل آ

دے بیا کہ حنن گرن ایدم آ
درا کشتہ کہکر دل ء انگرا
دل ء آس و لہرا جنن ایدم آ
بیا لاڈ چھم انت چاری پہ تنو
دل آ شے دوئی درکنن ایدم آ
من نود ء تل آ روشن بندانت اگاں
چراگاں دل ء سر یون ایدم آ
بیا زیب چاری پہ تو پیرل نن
کہ زنداشے بہرے گرئن ایدم آ

(ماہتاک الس بلوچی مارچ 1991ء)

مولانا عبدالباقی درخانی

عبدالباقی درخانی، عبداللہ درخانی نامار، ڈھاڈرنا خلق درخان اٹی ودی مس، دینی تعلیم ۽ تینا باوہ بزرگوارنا پدین آسجائی دوئی کرے، اوتینا علمی و ادبی زندانا بنا ۽ بلوچی و براہوئی نوشت آن کرے۔ اونے بیرہ بلوچی و براہوئی زبان نا بے مٹ ۽ ادیب و شاعر اس کس، بلکن او بلوچی و براہوئی ٹی ہم تینا صحافتی خدمت آتا چر جوئی ۽ برج اتھا، او 1950 ۽ ٹی ہفت روزہ اخبار اس ”معلم“ ناپن اٹ سریاب کونٹے غان تالان کرے۔ 1968 اٹی ڈھاڈر آن ”ادبی سنگت“ ناپن اٹ اسہ ادبی تنظیم اسے نا ہم بند او ۽ اتھا، اوتینا ادبی و صحافتی سفر اٹی چندی بلوچی و براہوئی کتاب آتے نوشتہ کرے۔

براہوئی زبان اٹ او نا کتاب آک تاج التوعیذات (1936 ۽)۔ خطبات درخانی
براہوئی نظم و نثر (1940)۔ مجربات درخانی (1947 ۽)۔ درخانی جنتری
(1949 ۽)۔ سوغات مرتب براہوئی شاعری (1972 ۽)۔

بلوچی زبان اٹ او نا کتاب آک خاکساری فریب، خطبات درخانی ناپن اٹ

ساڑی ۽۔

براہوئی کلام

مست زبیاخن تنو نی مست مستانہ کرلیس
تیر ۽ خلکس ناز انانی بے ہوش دیوانہ کرلیس
بادشاہ اُس زیب انانی نی اُس کنا محبوب جان
نی چراغ اُس عاشق ۽ دا تینا پروانہ کرلیس

دا عجب نا حسن ائی ای رمز حکمت نا خنٹ
 بُر کنا نی رنگ چُچُ آتے فقیرانہ کر لیں
 حسن والا تا چراغ اس درگہ غانا، نامے اریٹ
 صلح کر اتنے کئے بد حال ویرانہ کر لیں
 ناز اتو، بر لاڈ اتو خواہوہ دیدار ۽ نا
 ہجر ائی تینا کئے نی قید مستانہ کر لیں
 نی امیر اُس ای غریب اُٹ کر خطا ۽ درگزر
 درخانی نا حالت ۽ بے وس غریبانہ کر لیں

(براہوئی تخلیق کار، جوہر براہوئی۔ براہوئی اکیڈمی)

بلوچی کلام

اولانی اولیں ہستیں محمد مصطفیٰ
 آخرانی آخریں ہستیں محمد مصطفیٰ
 بادشاہ ۽ دین و دین ہستیں محمد مصطفیٰ
 ولجہ ۽ فخر میں ہستیں محمد مصطفیٰ

(نبی کریم کا ذکر مبارک بلوچستان میں۔ ڈاکٹر انعام الحق کوثر)

احسن خارانى

پن عبدالغفور قلمى آپن احسن خارانى 1941ء ائى مولانا شير محمدنا اُرائى ودى مس، اونا باوه بزرگوار 1950ء ائى تينا خلق يوسف وال بڈو خاران آن امپ ولڈ کرسا شهدا دکوٹ ائى آجبت کن هندی مس، احسن خارانى بنائى دینی تعليم ۽ تينا باوه مولانا شير محمد آن دوى کرے۔ 1962ء ائى باقاعدہ وڑاٹ مولانا جان محمد گھڑى خیر ووالا ناشا گڑدى ائى شاعرى نابناء کرے۔ احسن خارانى نابرا هوئى وبلوچى شعرى مجموعہ غاک

”گلدرستہ غفور“ (بلوچى)۔ 1979ء

”تخیلات غفور“ (بلوچى)۔ 1972ء

”جذبات احسن“ (براهوئى)۔ 1973ء

براهوئى کلام

امراى کيو که تينا وفا نا هيت آتے
تينا وفا نا هيت آتے و او بیوفا نا هيت آتے
کنا قصور ۽ يا اونا نم پابو۔؟
نما ۽ هيت، فيصله نا هيت آتے
مريض عشق انا مطلب ارے که دیدار
طبيب کيسه امرنى دوا نا هيت آتے؟

(کتاب۔ تخلیق کار، جوهر براهوئى)

بلوچي ڪلام

نُون ڪنين تعريف احمد مصطفيٰ مختار من
مصطفيٰ و مُجْتَبَاو، انبياء سرڪا ر من
گر مېوتين مصطفيٰ پيتڪ نبوت اهل جهان
بو ان تنو قرآن سيل ڪن ديستڪن اظهار من
نام من عبدالغفور وهم تخلص شد غفور
تڪيه دارين بر شفاعت شافع فجار من
(گلدسته عبدالغفور بزبان بلوچي (1969ء))
آهنگن من تئ شهر آ يا محمد مصطفيٰ
ڪپتگن من تئ ڪنارا يا محمد مصطفيٰ
بچ نلرتن من اطاعت نون پريشان بوتگن
سيل پڪن بئن خدارا يا محمد مصطفيٰ
زرتگن آهڻن گناها من خطاوارن رسول
رحمت تون بيت اشارا يا محمد مصطفيٰ

(مجموعه ڪلام گفتار احسن بزبان بلوچي)

خلیفہ گل محمد نوشکوی

نوشکے ناڈ غار ہردورائی لائحہ بندغ و دی کنگن ناشرف و دوئی کرینے۔ ہرافنے ٹی بلوچی و براہوئی ناگیچن آ شاعر، منظوم تاریخ نویس، سیاسی گشادانا خواجہ خلیفہ گل محمد نوشکوی ناپن و اونا ادبی و سیاسی کڑد بلوچی و براہوئی ادبی تاریخ ناپنہ غاتے ٹی لکھ رستا کڑزک۔ خلیفہ گل محمد نوشکوی 1910ء اٹی غازی خان رخشانی نارائی نوشکے ٹی و دی مس، 10 جون 1990ء اٹی دا کوڑی آن موکل کرے۔

(خلیفہ گل محمد نوشکوی کڑد و گشاد۔ میٹروک، ڈاکٹر لیاقت سنی)

اگہ نن خلیفہ گل محمد نوشکوی نادبی مذہبی و سیاسی زندیا اونا عمر وئی انا جاج ۽ ہلین تو او ننے مکتبہ درخانی دور انا گڈیکو، براہوئی جدید ادب نا اولیکو شاعر آتا ستر اٹ نظر بریک۔ دا خاطر آن اودے داشرف ہم دوئی ۽ کہ او ہڑتوم آ دور تے ننے بیرہ خنا، بلکن او ہڑتوم آ دور تا سیاسی، راجی و مذہبی حالت آتا جاج ۽ ہلسا بلوچی و براہوئی شاعری نامک اٹ تاریخ ناپنہ غاتے ٹی خوندی ہم کرے۔ وخت اس کہ اونا بلوچی و براہوئی نوشت ۽ خوڑتی اٹ ہرنہ تو دا راستگی مون آبریک کہ اور ویتی وڑاٹ لس مسیت ناملاً اس بچ ۽ وخت اس متنے۔ بلکن او پور وڑ اٹ اسہ عالم دین اسے آن بیدس سیاسی گشادانا ہم خواجہ نس۔ اونا نوشت نادور ہمو دور ۽ کہ ہرا وخت آ ”ریاست قلات“ ۽ پاکستان اٹ اور کنگنا۔ ہرا ناسوب آن کبھی سیاسی چک تاڑ، بلوچ راج اٹی ہڑجبال یا منہ سر دار آتا مکرو فریب آک ہم ترندی ٹی کاٹم ہر فیہ، دا پڑ آشوب حالت آتا درک ۽ تنسا خلیفہ گل محمد نوشکوی اسہ راجی ۽ شاعر اسے نا وڑاٹ براہوئی و بلوچی ادبی پڑ آتینا قلمی جہاد ۽ برجاتک۔ داکان مسٹ دامرد مجاہد درویش شاعر ہڑتوم آ ادبی پڑ تیا داخہ

درستی داستی الو، افس کہ اونا ادبی و سیاسی گشادنا بالادس، بیچ پوکا راس دا کان مُست قلم ہر فنک نا جیرت ۽ ہم کتویس، ڈاکٹر لیاقت سنی نا اونا ادبی کڑد و زند بود آن براہوئی ادب ۽ سوہو کنگ کن سرجم آپٹ و پول تخنن اٹ لکھ ستا کڑزک کہ ڈاکٹر لیاقت سنی 2015ء ٹی خلیفہ گل محمد نوشکوی کڑد و گشادنا پن اٹ راہشون ادبی دیوان بلوچستان نا نیمہ خان کتاب اس شینک کرفے۔ ڈاکٹر تینا کتاب نا پیش لوزے ”ادبی خیانت یا راجی بددیانتی“ نا سر حال ترسا پانک کہ ”براہوئی ادب اٹی ادبی خیانت و بددیانتی نا سوب آن بھاز آسجد کار، شاعر و ادیب آتالاخی و پک انگ ادبی دروشم خلقت و راج آن اودیم منے، ہرا براہوئی ادب کن نسخان نا سوب مرسا، ادبی پٹ پولی و سجدی لآخی تے گٹو کرینے دا تب ۽ چٹنگ کن پٹ پولی کاریم تے گیشتر کردی تمک۔ خلیفہ گل محمد نوشکوی اسہ ہندن ۽ لآخ غراجی مسکوہی زندانا تدینی تے نوشته کروک ۽ شاعر و نوشنوک اس گوندنگ۔ ولے ادبی پڑ آن انتے اودیم کننگانے؟ دابت یہی (نفسیات) نا پد اٹ اسہ سر پند ۽ سوچ فکر ۽ خیانتی یا بددیانتی نا پن تنگ کینے۔“

منتگ یک کہ ڈاکٹر لیاقت سنی نا اشارہ ہمو تپہ نا کنڈ آمر و ہرا کہ بلوچی و براہوئی زبان نا نیام اٹ کست کاژدموک ترسا بلوچ قوم ۽ زبان تابابت اٹ و منڈکنگ نا بے سبب آ عمل اٹ اختہ ۽۔ ڈاکٹر نا پٹ پول نادر اٹ خلیفہ گل محمد نوشکوی کلنو نوزدہ کتاب آتا پنک دُو بریرہ:

شاعری نا کتاب آک:-

تحفۃ البلوچ- تحفۃ خان- گلشن مصطفیٰ- تحفۃ الفقراء- گلدستہ نوشکوی- رفیق راہ مدینہ-
پوسکن آدور بلوچی حکومت نازوال-

قصیدہ نا کتاب آک :-

قصیدہ شاہ حسین (قصیدہ بلوچی)- قصیدہ کرنل قذافی (بلوچی)- قصیدہ شاہ فیصل
(قصیدہ بلوچی)- تحفہ ریسانی گفتار رخشانی

نثرانا کتاب آک :

مغربات نوشکوی (اولیکو، اڑمیکو بشخ)۔ مجربات فارسی۔ شروط الصلواة۔ معلم
الحج۔ قاعدہ نوشکوی۔ تاریخ اسلام (اولیکو بشخ)۔ تاریخ اسلام (مستمیکو بشخ)
خلیفہ گل محمد نوشکوی براہوئی زبان نابارواٹ تاریخی حوالہ ترساپانک:-

براهوئی شاعری

”کرے خواجہ غاتا پیرہ کاریم اس
خلاف شرعان او ہرنے باریم اس
ابراہیم خلیف اڈان غصہ کرے
براہی پارے داکان بش مرے
ہمو وخت زمانہ گدرینگا ہنا
نوشروان کہ تخت ء کسریٰ نا خنا
کُسن نن حکومت آن یاغی تمام
تینے از سر آن کتون پین نا غلام
خلنک و پلنگ مُست انا عادت کُس
داسہ شاہ عادل تمام غُصہ مس
ہرادے کہ حاکم ء غُصہ چڑا
کشا مُلک آن تینا او ننے او مرزا
براهوئی و بلوچ آک مُست سر اوار
نوشروان نا دُوآن مُسر تار پہ تار

(خلیفہ گل محمد نوشکوی کڑداوگشاد پینہ نمبر 160)

بلوچی شاعری

”فتحِ جنگِ مشہد۔ از دستِ ولی نصیرخان نورئی
احمد شاہ راہِ گپت ء سختی ہر طرف گرت ء ندا
کاغذ آ دیم دا ابدالی، میر نصیرخان بیا ادا
من شہ ایران آ مشہد آ گپتئن آت پیش منی
نوں مشہد آ گرت ء واپس ہرات ء بُرت آ منی
تنو بلوچی مُلک ء خان ء، بیا منا امداد بدے
گر فتحِ گرت ء مشہد آ تنو خراج آ دیم مدے؟
گل بلوچستان تئی انت، ہم خراج اش معاف بہ بی
شال و سسی تا بنپور، ژوب و چاغی ہم تئی
نوں نصیر خان ولی آ سرین بست با دلیری
افغان ء دیما ء سُششتہ جنگِ گرت ء حیدری

گل دستہ (بلوچی) پینہ نمبر (119)

مولانا محمد یعقوب شرودی

چاغی ناڈھار ہر دوراٹی زندانا ہر شیخ اٹی لائخ ء بندغ ودی کنگ نا شرف ء دوئی کرینے۔ ہمو شخصیت آتے ٹی بلوچستان نا پنی آ عالم دین شیخ القرآن، مفسر قرآن، مفتی مولانا محمد یعقوب شرودی نا پین ہم جرکک۔ مولانا محمد یعقوب شرودی 1930ء اٹی مولانا فتح محمد مشوانی نا اراٹی ودی مس۔ مولانا بنائی تعلیم نا بنا ء تینا باوہ بزرگوار مولانا فتح محمد نا پدین آ سیخاٹی کرے، اوکان پد خالق آباد منکچر اٹی مولانا کمال الدین تون ہم دینی تعلیم ء دوئی کرے۔ پروفیسر غلام دستگیر صابرتینا اردو کتاب ”قدیم وجدید تاریخ علماء بلوچستان“ اٹی مولانا محمد یعقوب شتر ودی نابارواٹ نوشتہ یکک کہ مولانا شتر ودی مستی دینی علم دوئی کنگ کن پنی آ عالم دین مولانا عبدالغفور لہڑی نا مدرسہ ”مظہر العلوم“ بلوچی اسٹریٹ کوئٹہ ٹی خواننگ نا بنا ء کرے۔ منہ وخت آ پیداونا باوہ اودے پین دینی تعلیم تر فنگ کن پنی آ دینی ادارہ ”دارالعلوم دیوبند“ ہندوستان آراہی کرے۔ دارالعلوم دیوبند آن علم ء ورم کنگ آن پد منہ وخت اسے کن راو لینڈی ٹی مولانا غلام اللہ جان تون دورہ تفسیر اٹی ہم ساڑی مس۔ ولدرا بلوچستان نا علاقہ مستونگ کردگاپ پتکی ٹی مدرسہ دارالہدیٰ نا بندا ء تچا۔“

مولانا یعقوب شتر ودی بلوچستان اٹی پین دینی علم انا تالانی کن ودین انا خدمت کن 1974ء اٹی کوئٹہ ٹی اسے پین دینی درسگاہ سے نا ”جامعہ رشیدیہ“ نا پین اٹ بندا ء تچا۔ ہراڑان ملکی ودرملکی طالب علم آک بھلوکچ اسے ٹی دینی تعلیم دوئی کرسا کریر۔ مولانا تینا کزیہ 2007ء اسکان ہند دینی مدرسہ ٹی دین انا خدمت اٹی مشغول کس۔ مولانا صاحب دینی خدمت تون اوراوار براہوئی ادب اٹی دینی ادب کن ہم تینا لائخی تے درشان کرسا کرے۔ او تینا دینی ادارہ

”مدرسہ دارالہدیٰ گرگینہ کردگاپ“ و ”جامعہ رشیدیہ کوئٹہ“ ناکنڈ آن مسہ کتاب براہوئی زبان اٹ شینک کر فینے۔ ہر افنے ٹی اسٹ اس ”مواعظ شرّ و دی“ ء، دانثرانا کتاب ’مکتبہ رشیدیہ سرکی روڈ کوئٹہ بلوچستان‘ ناکنڈ آن 1984 ء اٹی شینک مس۔ ہراٹی مولانا ناہمو واعظ آک براہوئی زبان اٹ نوشتہ ء، ہر افنے مولانا شرّ و دی 1964 ء آن 1984 ء اسکان تینا زبان اٹ ریڈیو پاکستان کوئٹہ عاشینک کرسا کرینے۔

ارٹھیکو کتاب ”شکر پارہ“ ء، دا کتاب اٹی حمد، نعت، پنت و شون تون اوار غزل آتا ہم اسہ گچین ء رنگ اس ساڑی ء۔ دا کتاب داکان مہالو مدرسہ دارالہدیٰ گرگینہ تحصیل کردگاپ مستونگ، ناکنڈ آن 1973 ء ٹی شینک مس، دارداٹ مولانا شرّ و دی نافرزند مولانا حسین احمد شرّ و دی پانک کہ ”اونا کتابت و طباعت ہڑتوم آک آب اٹ اکوسہ۔ کتابت و خوشنویسی تے اسہ طالب اسے نادوانا س، و طباعت تے ہمو زمانہ نا غیر ترقی یافتہ عالمیتھو پر لیس، ناس۔“

مولانا حسین احمد شرّ و دی تینا باوہ ناہندا کتاب ء اسہ پوسکن ء وڑا اسے اٹ ’مکتبہ رشیدیہ تدریس القرآن (رجسٹرڈ) سرکی روڈ کوئٹہ بلوچستان‘ ناکنڈ آن جدید کمپیوٹر نا نوشتہ اٹ 2010 ء ٹی شینک کرفے۔

مسٹھیکو کتاب ”نعمات شرّ و دی“ ء۔ دا کتاب نا شینکاری نا سال کتاب اٹی نوشتہ اف، و لے دا نوشتہ ارے کہ دا کتاب ”قاری عبدالواحد شعبہ نشر و اشاعت مدرسہ دارالہدیٰ چٹکی گرگینہ کردگاپ‘ ناکنڈ آن شینک مسنہ۔“ دا کتاب اٹی مولانا شرّ و دی نا براہوئی شیر و غزل آتون اوار اوار بلوچی شاعری نا ہم رنگ آک زیبا ء وڑا اسے اٹ دو بریرہ۔

مولانا محمد یعقوب شرّ و دی نا براہوئی و بلوچی نوشتہ آک اٹس بلوچی کوئٹہ و ایلم مستونگ اٹی شینک مرسا کرینو۔

براهوئی شاعری

جان من جانان من گفتارنا اُست ۽ درے
دلڑیا غا لوڈ اتوں رفتارنا اُست ۽ درے
ہٹ نظر داگی ہرک نی حال ۽ دا دیوانہ نا
نا جمال و حسن دا بیمارانا اُست ۽ درے
حال ۽ دا بے دل نا گاہ اس معلوم کرک
نا خلوک افتادہ ۽ کردارنا اُست ۽ درے
خن تتون جادوگر آ حملہ کرلیں
تاب ۽ توتو نا نظرنا خوارانا اُست ۽ درے
انت ۽؟ شترودی علاج نا داسہ پا۔۔؟
نالسہ بھازانت اکن بس یارنا اُست ۽ درے

(شکرپارہ۔ پنه 33)

بلوچی شاعری

بلوچی ترانہ

بڑا شہ کل آن و بچہ ۽ ہر حال و گالان آگہ ۽
بے جاگہ و ہد جاگہ ۽، تی حکم ما کل ۽ سرا
مے قدر آ بڑزا زڑتگے، انسان مارا کڑتگے
پہ اسلام راہ آ بڑتگے، شکرنا منا شکرنا منا
کل خلقنے حال و حبر ہستی سہی داری خبر
ہر حال آزانے جوان و شتر، اے خدا، اے خدا
اے روچ و شپ روشن تہارے آسمان و اے ڈگار

اے زرہ زرہ بیٹھارے مچ نشان انت تہی سرا
 حمد و ثنا ۽ لائق آسمان زمین ۽ خالق
 ہر دو جہان ۽ مالکے دربار تہی بسن منا
 تو مژدگان زندگ کنے مچ زندگینا نار کشتے
 ہر وخت زندگ بس توے سبحانک رب العلی
 شاہان گدا گڑ دینگے شہ تخت آ جہل نہادینگے
 حا کے سرا و پتینگے تو بادشاہ ۽ بے فنا
 بازیں پتیر و بازیں گدا آوڑتنگے تختے سرا
 پسش نبوتہ بادشاہ نون تو کہ کڑت بس وجہ را

(نغمات شرودی، پتہ 5)

مولانا عبدالغفور درخانی

ملکتہ درخانی نابندا ء تخوک خواجہ مولانا محمد فاضل درخانی ناخا ہوت آن تعلقدار
 براہوئی و بلوچی زبان نا پنی آشا عروادیب عبدالغفور درخانی مولانا ابو بکر ریسائی نافرنڈس۔
 مولانا ابو بکر مولانا محمد فاضل درخانی ناگڈ خواجہ مولانا عبدالحی نالائخ آشل کس۔
 عبدالغفور درخانی سببی نا خلق دہپال اٹی 1922 ء اٹی ودی مس۔ اوتینا دینی تعلیم نابناء تینا باوہ نا
 پدین آسٹائی دوئی کرے، دینی تعلیم تون اوار اوار دنیاوی تعلیم نارداٹ میر احمد یار خان ہائی
 اسکول مستونگ (ساڑی گورنمنٹ پائلٹ سکیٹری اسکول مستونگ) آن 1940 ء اٹی
 میٹرک نا امتحان ء پاس کنگ آن گڈ اسلامیہ اسکول اٹی خوانفنگ نابناء کرے۔ ولے بھازو
 اوسرکاری نوکری ء السادینی درسگاہ سے نابناء کنگ تون اوار براہوئی و بلوچی زبان اٹ تینا
 نوشتہ کنگ ناچر جوئی ء ہم برج اتھا۔ مولانا عبدالغفور درخانی نئے میرہ اسہ شاعر وادیب اس کس
 بلکن اواسہ گچین ء اخبار نویس (صحافی) اسے نادر وشم اٹ ہم تینا لائی تے درشان کریکہ۔ او
 براہوئی و بلوچی صحافت نا شون وردم کن 1953 ء اٹ مبلغ نا پین اٹ توئی اخبار اسے بناء
 کرے۔ ہراکہ منہ وخت آن پد ہفتی شینک مرسا کرے۔ ہندن اوسی سال اسکان صحافت
 تون اوار اوار ادبی پڑا ہم براہوئی و بلوچی زبان اٹ تینا قلمی گام گچ آتے برج اتھا چار جنوری
 2002 ء اٹی کوٹہ ٹی کزیت کرے۔

مولانا عبدالغفور درخانی نا شینک مروک آ کتاب آک:

- 1- قاعدہ براہوئی۔ (1958)
- 2- قاعدہ براہوئی (1968)
- 3- بول چال حصہ اول براہوئی گرائمر (1968) 4- بول چال حصہ دوم براہوئی گرائمر (1968)

5- فتاویٰ درخانی

6- سراسر نور

7- مجربات عبدالغفور 8- فرحت سرور، حدیث اربعین (دا کتاب الی حدیث

مبارک آتامٹ و بدل آن بیدس بلوچی و براہوئی زبان اٹ پنت شون شاعری تون اور نعتیہ
شعر آتا ہم گچین ء رنگ اس دو بریک (9- ثبوت الصلوٰۃ

(ڈاکٹر انعام الحق کوثر۔ نبی کریمؐ کا ذکر بلوچستان میں، پینہ نمبر 127)

بلوچی شاعری

حمد باری تعالیٰ

رب رحیم راحم ء بے شک غفور
معاف کنونے بخش کنونے ہر قصور
ذوالجلالنے حاکنے برحا کین
کل حکمدار تئی درا سر بر زمین
خالق و خلاق مخلوق توئے
رازق، رزاق، ہر رزق خورء
بادشاہی قائمن تئی لم یزل
تو قدیے قائمے ہم بے خلل
تئی درآ احتاج و محتاج گل نبیؐ
جملہ مخلوق، کل غنی و ہم ولیؐ
دوست دشمن ء کنونخ دعائے قبول
دست خالی کس نہ گلے نے ملول
یوسف ء کوہ ء تہا بندی گئے
یونس آ خوراک ماہی ء گئے

داتے ايشا زندغى هم رزق قوت
 تنو بلاشك واجبه هم لاييموت
 من گنه گار خطاكار تنو غفور
 درگزر كن اے گلاما چے هر قصور

(اُلس بلوچى كوئٲٲه، مارچ 1989ء۔ ٲٲنه نمبر 14)

براهوئى شاعرى

اے وطن ناپاسبان

لشكر ۽ اسلام انا غازى وطن نا پاسبان
 نا توار آن بهادرى نا مشك خواهيره امان
 كاميابى نا قدم تا كيرغ آن ۽ بگ بلوك
 ٲٲنه ئى تاريخ انا لكھاس دتر تون داستان
 قوم انا، ناموس اكن نى كاٲم ۽ قربان كر لىس
 قيامت اسكان عظمت ۽ اسلام انا زنده نشان
 غيرت ۽ جزيه ئى ايس قوم ۽ نى بيدار كر لىس
 آھنى ديوال ار لىس نى تا بلندى آسمان
 تنسنے دُوئى نا مولا ذوالفقار حيدرى
 دشمن آتا دير كر لىس نى اُست وجغراء جوزہ غان
 جوش و جنبش نا رخ ائى كيك ايمان نا دتر
 دشمن آتا اُست ترخك، دھشتى آخن تيان
 هر ہميش عبدالغفور نا دا دعانے ركن ارے
 فتح و نصرت كاميابى تون بر لىس دشمن تيان
 (اُلس بلوچى كوئٲٲه۔ نومبر 1971ء)

اشیر عبدالقادر شاہوانی

بلوچی مرے یا براہوئی، ہڑتوم آادبی پڑتیا اشیر عبدالقادر شاہوانی تخمین اٹ ہج ۶
درستی راستی سے نا آہری اف۔ او ہڑتوم آازبان تیٹی نئے بیرہ اسہ بے مٹ ۶ پوکا راسے، بلکن او
شاعر، ادیب اسے آن بیدس بلوچی و براہوئی صحافت نا پڑ آہم تینا لانچی تے درشان کرسا
کرینے۔ اشیر شاہوانی تینا بے کچ لانچی تا سوب آن بلوچی اکیڈمی و براہوئی اکیڈمی کون انکا بھلا
ادبی ادارہ غانا جنرل سیکرٹری ہم گچین مرسامسے۔ ہندا ادبی ادارہ غانا پڑ آا کبھی بلوچی و براہوئی
کتاب آتے شینک کرسا ہڑتوم آازبان و ادب ناڈی ۶ پھل کرینے۔

عبدالقادر اشیر شاہوانی بلوچستان نا تاریخی آڈ غار مستونگ نا خلق دشت حسنی ٹی سال
14 جون 1943ء اٹ میاں خان نا اراٹی ودی مس۔ ”او ولی جیٹ (ولنج ایڈ) محکمہ غان تینا
روزگار نا بناء کرے، ہندن او کبھی محکمہ غان تے ٹی ملازم مرسانیت بارڈر سپلٹی حکومت پاکستان
اٹ ایڈیٹر، سنسٹری آف انفارمیشن اینڈ براڈ کاسٹنگ حکومت پاکستان اٹ انفارمیشن آفیسر، ڈپٹی
ڈائریکٹر اسلام آباد و کونٹے ٹی تینا خدمت آتے درشان کرے، عبدالقادر اشیر شاہوانی 1974ء
آن اسکان ماہنامہ اُلس بلوچی نا ایڈیٹر ہم مس، ہندن 1975ء آن 1979ء
اسکان براہوئی زبان و ادب نا شوندری کن توئی ”احوال“ خضدار پنی آرسالہ نا ہم باقاعدہ وڑ
اٹ بناء کرے۔ اونترنگار اسے تون او اوار براہوئی و بلوچی زبان نا شاعر و افسانہ نگار اس ہم
ارے، او نا نثری نوشت نا سر حال آک بلوچستان نا تاریخ، تاریخی جاگہ غاک، سرڈاری نظام و
قبائلی شخصیت آتا بارواٹ ۶، دابابت اٹ او چندری کتاب آتے نوشتہ کرینے۔

اوناکتاب آتے ٹی آئینہ خاران، بلوچی ثقافت گیتوں میں، بلوچی زبان و گرائمر

(اردو بلوچی)، براہوئی خود سیکھیں، مکتبہ درخانی، قلم قبیلہ ایک تعارف، بلوچی اکیڈمی ایک تعارف، بلوچستان کے مسائل و وسائل، براہوئی اردو لغت، براہوئی گرامر، نوجوانوں کی تنظیم، اُلس گچین، کسرنا چاری، کلام بابا عبدالحق، سیرت البئی، کلام اقبال، اُلس بانگ، قدم قدم آباد، (براہوئی بلوچی پشتو) براہوئی عالمی سیمینار، جوان انگا خصلت، اللہنا کنڈ آن دعوت، تاریخ شاہوانی، بلوچی ثقافت، بلوچی شاعری، درائیں دروشم، بلوچی دودر، بیدگ، میر گل خان نصیرنا براہوئی شاعری، وپین کہیک اورء۔

بلوچی شاعری

من عشق آ دلبرء دل بے قرار انت
 غم و فکر آ مدامی درد وار انت
 پہ دیدار آ گل ء چم انتظار انت
 زہیران چہ مدامی خون گوار انت
 مدامی گوں غماں آشفته گار انت
 نیام آشپانی نود گوار انت
 غماں آں ماہلانی وار و زار انت
 دل آئے صبر انت نئے قرار انت
 دوئیں چٹانی توصیف بے شمار انت
 چو چٹماں آہوئے آں پُر خمار انت

(اُلس کوئٹہ۔ جنوری فروری 1989ء، پینہ 37)

براهوئی شاعری

قاصد کنا داکان ہنک ، دوست ۽ کنا نی پا برک
پانی برک گراو ہنک ، است ۽ دروک آہلش برک
قاصد مریض آن نی ہنک ، اے حاذق ۽ معلوم کرک
معلوم کرک گراو ہنک ، دارو شفا ناہلش برک
بادِ سخاری نی ہنک ، اے پُھل ۽ بختندہ کرک
بختندہ کرگر او محتو، گند ۽ تے ہلش نی برک
قاصد ہننن آنی ہنک ، خواجہ کنا پا زو برک
پا زو برک بے ہوش اریٹ، بیمار ۽ داہوش آکرک
بلبل وطن نا نی ہنک ، سوری گلانی سرمرک
پردیس اریٹ نی پاتے بر، پارا وطن نا سرمرک

(گلدستہ۔ مرتب، رئیس بنی داد۔ پینہ 88ء)

یاسین بسمل

محمد یاسین قلمی آپن یاسین بسمل، فیض محمد بلوچ نامار، 1940ء ائی کوئٹہ ٹی ودی مس۔
تعلیم نابناء گورنمنٹ پرائمری اسکول شمالدرہ خان کرے، غربی ناسوب آن اونچ جہات آن
مستی خواننگ کتو۔ او براہوئی و بلوچی زبان ناسہ فطری، درویش ء شاعر اس بسمل۔ یاسین بسمل نا
باوہ بزگوار ہم تینا دورانا اسہ خلفی ء شاعر اس تدینگانے۔ ہنداسوب آن یاسین بسمل ء ہم شاعری
میرات ائی دوس۔ یاسین بسمل نالمئی آبولی بلوچی منتگ آن پدہم اوتینا تیوی ادبی زندائی داخس
کہ براہوئی زبان اس شعر و شاعری کرے اوخس اوتینا لمئی آبولی بلوچی ٹی کتنے۔

ڈاکٹر شاہ محمد مری تینا تران اسے ٹی جاگہ اس پارینے کہ ”میرگل خان نصیر نالمئی آبولی
براہوئی بسمل، ولے او بلوچی زبان و ادب کن گنج ادبی مڈی نوشتہ کرے، دا بابت اس نن بلوچی زبان نا
پاروک آک براہوئی زبان و ادب نا وادار ان“، اگہ نن دا بابت اس یاسین بسمل نا ادبی کاریم نا جاج ء
بلین تو یاسین بسمل ہمو براہوئی زبان نا شاعر ء کہ او براہوئی زبان و ادب نا ہمو وام ء اوست اناخت
اس پور کرینے کہ ہرا وام بلوچی پاروک آتیا بیٹ بسمل۔ بسمل نا ہمو شاعری ہرا کہ او نا نا زونئی آ کتاب
اس ساڑی ء، اینو ہم براہوئی ادب ائی ہراسٹ نادوی آراج کنگ ء۔

”نا ماڑی نا مون آگدان ء کنا

براہوئی بلوچی زبان ء کنا

دا پڑدر دا پلو یڑ گندار اتون

سما ء نے ہندا نشان ء کنا“

(نازبو: یاسین بسمل)

براہوئی و بلوچی نانا دادرویش آ شاعر 24 فروری 2011ء نادے دا کوڑی آن

موکل کرے۔

اونابراہوئی زبان اٹ گلو شش شاعری ناکتاب ء، ہرا براہوئی اکیڈمی و براہوئی
ادبی سوسائٹی نامیہ غان شینک مسنو۔ داڑتون اوار اونا براہوئی و بلوچی شاعر یک ریڈیو
پاکستان کوئٹہ، پاکستان ٹیلی وژن کوئٹہ سینٹر آن ہم شینک مرسا کرینو۔ اونا کتاب آتاپنک دا
وڑ ء:

- 1- گیاوان نا پھل
- 2- نازو
- 3- ٹلو جان (چنتاے کن شاعری)
- 4- دیوانِ بکل
- 5- دُو خوار
- 6- بلبل بولان

بلوچی زبان اٹ اونا بیرہ اسہ شاعری ناکتاب اس ”ہون ء ہرس“ ناپن اٹ بلوچی
اکیڈمی ناکنڈ آن شینک منے۔

براہوئی شاعری

خنا دا دیر ء کہ ساقی نا ہوش بال کرے
شراب سچ انا زی آ کباب پیالہ ٹی
ای اودے پاریٹ انتے دا دن انتے مس
سوال جوڑ تیا مس جواب پیالہ ٹی
خبر متو کہ ہراکان مس ٹکر تو بے
نقاب مون آن مُر مس حجاب پیالہ ٹی
اے گل گلاب ہراکان بس بہار آن مُست
کتاب اُست آ تخوک ء گلاب پیالہ ٹی
خزانہ اُست انا برباد مس ہنا ہندن

ہٹھاس زند ء نی خانہ خراب پیالہ ٹی
 پُٹ آتے دے آ تو پیہن نی کٹس بسمل
 تھانے دیردا نے کن خضاب پیالہ ٹی

(گیاوان ناچھل۔ پنے 17)

بلوچی شاعری

روح و شب بیقرار من بسمل
 بے دپ و بے توار من بسمل
 وتی حالت آ نہ زانان من
 پر کیا انتظار من بسمل
 وش گل و شادان اے دنیا
 درد فکر ء شکار من بسمل
 چار نیمگ نگاہ چرینان
 یک تتا درد وار من بسمل
 دوست سنگت نے ہمبڑ و کسے
 مفت کت عمر گار من بسمل
 من وتی فکر و غم نہ کت وخت ء
 ہر غم آ گو اوار من بسمل
 سو تکہ پہ دو میان وتی من دل
 نشتہ گاں درد وار من بسمل

(ہولن ء ارس۔ پنے 69-70)

غوث بخش صابر

بلوچی زبان ناپنی آشاعر ادیب بے مٹ آپوکار غوث بخش صابر بلوچی زبان و ادب نا پڑ آچ ء درستى راستى سے نا آهرى اف، اونا علمى وادبى خدمت آك بلوچى ادب نا تاريخ اٹى اسه زندء جاگه اس هليره۔

دابه مٹ آز اينكا 1938 ء اٹى سبى نا خلق كچه والهارى ٹى سفر خان نا اراٹى ودى مس، ءن تو غوث بخش صابر اس تاباوه پير بهى آهند چنگو رُس، هرا تم انگر يز بلوچستان آتينا كوزه ء برجاتخا تو بولان اٹى ريلوے لائن ء تالان كرے تو غوث بخش صابر اس تاثير ريلوے لائن آ خوارى كشى و مزورى كنگ كن چنگو ران امپ لڈ كر ساسبى ٹى جبهى مُس۔

غوث بخش صابر تينا بنا ئى تعليم نا بناء مچھ بولان آن كرے۔ پرائيوٹ ايم اے، فاضل بلوچى و فارسى نا امتحان آتے گچين آ نمبر آتے ٹى پاس كرے، 1966 ء اٹى ريڈيو پاكستان كوئٹے ٹى كاريم نا بناء كرے۔ اوتينا زندا ئى بلوچى اكيڈمى و ايلو اداره غاتا پڑ آن بلوچى ادب نا مڈى كن كبهى كتاب آتے علمى، ادبى راجى، ربيدگى و تاريخى سر حال آتيا نوشته كنگ نا شرف ء دو ئى كرے۔

بلوچى اكيڈمى نايمه غان صابر نا شينك مروك آ كتاب آك (هر افتا رد بند اونا كتاب ’چاچ و بند‘ نا بيك ٹائٹل آتروك ء:

بتل وگا لوار، 1962 ء۔ ڈبهى و دستانغ، 1968 ء۔ ليپ، 1977 ء۔ علامه اقبال، 1977 ء۔ چكى پر بند، 1977 ء۔ صدف رنگ، 1978 ء۔ ملگزار، 1979 ء۔ كړ پاس، دو شگين كيف، 1983 ء۔ 1987 ء۔ دوستين شرين، 1987 ء، جنگ گنبد رحم على،

1987ء۔ ہانی وشہ مرید، 1988ء۔ من پاکستانی آس، 1991ء۔ نگہ دراز، 1992ء۔
ہوشام، 1992ء۔ گوہر درپیش، 1992ء۔ سیستان و بلوچستان، 1992ء۔ نگہ کاری،
1997ء۔ شدر و شہمل، 1998ء۔ سکین، 1995ء۔ لال ۽ بقا، 1995ء۔ آفتاب تازہ،
1995ء۔ نازک، 1995ء۔ کہیب، 1996ء۔ بلوچی عوامی داستان، 1996ء۔
سادگیں تاک، 1997ء۔ بلوچی زبان و ادب کی مختصر تاریخ، 1997ء۔
بلوچی زبان آن بیدس غوث بخش صابر نا براہوئی زبان اٹ مضمون اس براہوئی زبان اٹ
شینک مروک آہمو وخت انا توئی رسالہ ”احوال خضدار“ نا تاک (اگست ستمبر 1976ء) اٹ
”سرداری راج وسردار آتا اڑی“ نا سرحال تون شینک مسنہ۔ تخین اٹ ولجہ صابر، براہوئی
زبان اٹ پین مضمون ہم نوشتہ کرو، دابابت اٹ پین پٹ پول ناخواست ۽۔

عبدالصمد شاہین سورابی

عبدالصمد شاہین سورابی جنوری 1931ء ٹی سوراب اٹ ودی مس، جوہر براہوئی نا پانگ نارداٹ عبدالصمد شاہین سورابی آستاخا ہوت ایران آن بروک ء، اوقتاخا ہوت نا اسہ پنی اومفتی عالم دین (مفتی محمد صدیق بائی) ریاست ءقلات نا قاضی ہم مسنہ۔

(جوہر براہوئی، ہیل وبلد ”بیک ٹائل“۔ براہوئی اکیڈمی کوئٹہ، 2016)

عبدالصمد شاہین تینا تعلیم نایا ء سوراب آن کرے، 1950ء ٹی پنجاب یونیورسٹی آن میٹرک نا امتحان ء پاس کننگ نا پیدرس و تدریس نا چر جوئی ء برجاتھا۔ 1971ء ٹی تینا علاقہ سوراب آن ہمپسا کوئٹہ نا خلق کیچی بیگ اٹی جہی مسر، ہموخت آاردوزبان نا شاعر خواجہ محشر رسول نگری تون تینا تول بش نا سلسلہ ء برجاتھا، اندتول بش نا سوب آن اوٹی ہم ادبی ذوق شوق آک چست مرسا کریر۔ اندتول بش نا ہم اس کہ اوک براہوئی و بلوچی زبان اٹ تینا نوشت نایا ء کریر اوقتا کلان بھلا قومی آکاریم بلوچی و براہوئی زبان ء اسہ ایلو آن خوک ہنگ کن بلوچی و براہوئی زبان اٹ ”ہیل وبلد“ نا پین اٹ 1974ء ٹی اسہ کتاب اس براہوئی و بلوچی ادبی پڑ آتالان کننگ نا شرف ء دوئی کرے، ار اٹان براہوئی و بلوچی زبان اٹ ہیبت کروک آ مخلوق کن اسہ ایلو نا زبان، لوزیا گرانمر ء سرپند منگ اٹ بھلو کمکی اس ڈوبس اونا نظریہ دا اس کہ دا قومی آ زبان تاخوکی اسہ ایلو تون پین سوگومر سا بلوچ قوم نا تین پتین سیوت و سنت پیکن مرے۔

عبدالصمد شاہین سورابی نا اولیکو براہوئی شاعری نا مجموعہ ”شوٹنگ“ نا پین اٹ براہوئی ادبی پڑ آتالان مس، اوکان پد تینا استاد محشر رسول نگری نار د و نعتیہ کتاب ”فخر کونین“ ء ہم براہوئی زبان اٹ منظوم بدل کننگ نا شرف ء دوئی کرے۔

بلوچی شاعری

سرکن منا خدا بہ دربار مصطفیٰ ﷺ
گلزار یثرب انت گلزار مصطفیٰ ﷺ
نصیب بدہ منا پتچ بد نصیب مہ کن
من خادمُن کہ نُن دیدار مصطفیٰ ﷺ
حاکم خدا تو ءِ حاکم الحاکمین
واجہ ءِ کائنات سرکار مصطفیٰ ﷺ
قرآن تہی کتاب یسین تہی لقب
گفتار ءِ رب بہ بیت گفتار مصطفیٰ ﷺ
فرمان کُرتہ خدا کُرتہ آوان حبیب ﷺ
اعتبار بالیقین کرادر مصطفیٰ ﷺ

(ہیل و بلد پینہ نمبر 189)

براہوئی شاعری

نے خنان نے آں قرار نا قرار آن بے قرار
اخہ پاس نن بے قرار اُن نا چکار آن بے چکار
داخہ پین کس ظالم اف داخہ پھل نی ظالم اُس
کل کے دنیا بہار ای سہیل بے بکار
نی تونی اُس ہر حسین ءِ گل گلاب نا پانہ پھل
اُسٹ آن ایسوں مس کغر تو بس رینگا بے توار
پچ نم اف شاہین تا قبر دادم اسکا کس خوف
بے مرازل زندگی ٹی بے مہار ، بے مہار

(ہیل و بلد پینہ نمبر 183)

سید غلام علی شاہ مسافر

کرانی سید آتا خاہوت آن تعلق تحوک آسید زاده غلام علی شاہ مسافر، براہوئی و بلوچی زبان نانتے میرہ اسہ گچین ء شاعر اس نس، بلکن او افسانہ نگار مننگ تون او اوارا و مضمون نوشت اٹ ہم تینا مٹ تیٹ نس۔ ڈاکٹر عبدالرحمن براہوئی و کامل القادری اس تا میٹروک آ کتاب ”بلوچی، براہوئی تعارف مصنفین“، ناپنہ نمبر 101 آسید غلام علی شاہ مسافر ناودی سال جنوری 1937 ء نوشتہ کنگانے۔

مسافرانہ زندانی او ناچ ء کتاب اس مننے، ننے او نا کزیہ غان گڈ۔ ولے او نا براہوئی و بلوچی شاعری، افسانہ و چندی سرحال آتا کہی مضمونک ماہتاک اُس بلوچی کوئٹہ، توئی احوال خضدار و اہلم مستونگ ائی بھلوکچ اسے اٹ شینک مرسا کرینو، دا کان بیدس او پی ٹی وی نا کوئٹہ ریڈیو پاکستان کوئٹہ نا بلوچی و براہوئی محفل مشاعرہ و ایلو مجلس آتے ٹی شیخ ہلسا کریکہ۔

غلام علی شاہ مسافر اسہ بے روزگار بزرگ ء شاعر ادیب اس تدینگا۔ او نا روزگار، بش تول، زندمرک میرہ شعر و شاعری و ادب دوستی نس۔ ہر اتم مارچ 2002 ء ائی دا بزگی نا حالیت اٹ دا کوڑی آن موکل کیک تو ”توئی توار مستونگ“ مارچ 2002 ء نا اداریہ (پنہ نمبر 2) آ مسافرانہ کزیہ نا بابت اٹ نوشتہ ء:

”ایماندار غلام علی شاہ مسافر تینا زندانی کچاری تے ٹی ہم تینا حالیت آ گلہ شونی کریکہ۔ او تینا اسہ انٹرویو سے ٹی ہم ادبی ادارہ غایتا زوراک ء تنقید اس کریسس ولے کس اس او نا پرتجو ء کتو۔ داڑ اسکان کہ او نا جوڑ مس ہم او نا حوال گیری متو، انتنے۔؟ دا خاطر آن کہ او گورنر نا منصب آلو، او گز بیڈ پوسٹ اسے نا خواجہ الویا او نا زندانی ادبی ڈل اس الو۔ او نا کہنگ

آن گداودے یات کنتگو۔ پام انا بیت اسے کہ ایماندار آغلام علی شاه مسافرنا جاگہ غا منصب
دارنوشتوک شاعر اس تپاخت کریکہ توانت حالیت مسکہ؟

براهوئی شاعری

سا تمپک کنے آخر مریوہ بے قرار انتے
رسینگپک عرش انا زی آ کنا آہ توار انتے
خدا چاہک کنا حال ء کنا دوست آک انت چاہور
کنا ہرخن خویک شوکک نن و دے زار زار انتے
قطار ء اُست ٹھپ آتاخوینک آتا پر ء دوست آک
متو ہچ زند ائی نصیب کنے صبر و قرار انتے
لکھ آوار بس ہتم مسر پت و بوٹو ڈنارک خزن
کنا دا زند ائی دے اس بتو موسم بہار انتے
ہموٹھپ آک ء دا اُست آہمو ڈکھ آتا گواچی اُٹ
کنا حال آن او زیبا مسس نی بے چکار انتے
یقین ء دا عیادت کن بفق لاڈی مسافر نا
واہم خنک کسر آٹو ہریوہ وار وار انتے

(اُلس بلوچی کوئٹہ۔ اکتوبر 1986ء۔ پنے 38)

بلوچی شاعری

کدی کثیت نوکیں بہار اللہ اللہ
کدی سوز بنت درشک، دار اللہ اللہ
من تی رہ گزار ء سرانشتہ چاراں
کدی بیباں گول تو اوار اللہ اللہ

منی دڑوڈ کھاں پہ بے شک دو انت
 تئی زیب چم ۽ خمار اللہ اللہ
 من ۽ انتظار اُن حدازانت کدی بی
 غمانی شپانی سحر اللہ اللہ
 سمل یات کاراں تراروچ شپ من
 نہ اُن گوں جہان ۽ چکار اللہ اللہ
 پہ تئی من فراق ۽ حدازانت زبیل
 فقیری گتہ اختیار اللہ اللہ
 مسافر کدی کیت آں و ہدواری
 نصیب بیت صبر و قرار اللہ اللہ

(اُلس بلوچی کوئٹہ۔ پنه 21۔ جولائی 1988ء)

کفایت کرار

داراست ء کہ گچین آ شاعر و ادیب گچین ء سیاست دان اس منگ کیک، ولے ہر گچین آ سیاست دان بچ گس ادیب یا شاعر اس منگ کیک۔ ہمو شاعر ادیب گچین ء ادب اس تخلیق کنگ نا خواجہ مریک، ہر ادب تون ادار اور سیاسی گشاد اس ہم تھے، ادب نادنیائی ہمو ادیب آک پن کٹانو ہر ادب تون ادار سیاست ء ہم تینا زندانا شیخ جوڑ کرسا کرینو۔ دن انگا ادیب و شاعر آتیاں بلوچی و براہوئی ادب نا پڑ خالی اف۔ ہر اکہ تینا سیاسی سوچ و فکر ء ادب نا غالب ائی شاعر تینا راج ائی شعور نا ڈیواتے مدام روشن تھانو، بلوچی و براہوئی ادبی پڑ آشعور نا ڈیوائے روشن تھوک آتے ئی اسر جہد مسلسل اسے نا پن خواجہ کفایت کرار ہم ارے، کفایت کرار گلزمین بلوچستان نا ہمو کمر آن تعلق تھاکہ، ہراڈ غار آن بلوچ قومی تحریک نار اہشون پنی آ سیاسی شخصیت، تاریخ نویس، ادیب شاعر میر گل خان نصیر، آزات جمالدینی، ماما عبداللہ جان جمالدینی، میر عاقل خان مینگل، منیر بادینی اس تعلق ارے یا منے۔ کفایت کرار تینا سیاسی آ زندانا بنا ء بی ایس او آن کرے، ہندن سیاسی بصیرت دوئی کرسا تینا ادبی زندو بودو بنا ء، نئے بیرہ راسکوہ ادبی دیوان آن کرے بلکن اور اسکوہ نا بنداوی بانی باسک آتے ئی ہم حساب مریک، اور اسکوہ ادبی دیوان نا پڑ آن اسر قومی ء ادب اسے کن خاص وڑاٹ ورناتا راہشونی ء کرسا و ادبی پڑ آ نوشت وخوان نا شعور ء بشخا، اینورا اسکوہ ادبی دیوان براہوئی و بلوچی زبان و ادب نا پڑ آ ہر اشعوری گام گچ آتے کنگ ائی ء مٹخین اٹ دانا کریڈٹ کفایت کرار کن ہم کاہک، کہ او دا بابت اولیکو گام ء تھوا ویلو فتنے اولیکو گام ء تھنک ء ہیل تے۔

کفایت کرار نئے بیرہ براہوئی زبان نا گچین آ شاعر و ادیب آتے ئی حساب مریک،

بلکن اوبلوچی ادب ائی ہم تینا لائچی تے درشان کرسا کرینے۔ ولے کوڑی ناہڑ جنجال اودے
 مون مستی گام خلنگ ناموکل تھو اوخس کہ براہوئی و بلوچی زبان اٹ تخلیق کریس تینا زند
 ائی تینا بلوچی و براہوئی شاعری ناکتاب آتے غنٹو، بلکن اونا مرک آن پدرا سکوه ادبی دیوان اونا
 بلوچی و براہوئی شاعری تے مچ کرسا اوفتے کتابی دروشم تیس۔ اونا اولیکو براہوئی شاعری نا
 کتاب ”بالاد“ ناپن اٹ 2004ء ائی راسکوه ادبی دیوان بلوچستان ناکنڈ آن شینک مس،
 ہندن اونا بلوچی شاعری ناکتاب ”زلّم ء جمبر“ ہم ہندا سال یعنی 2004ء ائی شینک کنزگا۔
 اوکان پدرا سکوه نانیمہ غان سال 2017ء ائی اونا ہڑتوم آبولی تیبی مروک آشاعری ء ”کلیات
 کرار“ ناپن اٹ شینک کنزگا۔ کلیات کرار ائی کرار نا بلوچی، براہوئی واردوشاعریک ساڑی ء۔
 کرار 24 مئی 2003ء نادے دژدی آاست اتون دا کوڑی آن موکل کرے۔

بلوچی شاعری

کس جنان انت ہزار بر چیہانٹ
 شام سر شام تال سحر چیہانٹ
 پاہو ء ساد بیت حمید ء گور آ
 الم آ بت دار و در چیہانٹ
 کاروان ء مسافر ء پڑیت
 جوں نہ جنت دوستیں راہر چیہانٹ
 جنگل آ آس روک بیت دوچے
 پیلوشیت جنت ہشک و تر چیہانٹ
 دوزخ ء آس آ مومن ء بہ سنجیت
 رب ء دیم آ بشر بشر چیہانٹ
 سبزیں درچک ء سنزین پن بہ رچنت

ہُشک بیت جنت ہر ژنر چہانٹ
 مہر ۽ بوجگ موج ۽ ار جان بیت
 مہر ۽ گوں جنت آپسر چہانٹ
 کس نہ اُش کنت بلے اے شار ۽ تہا
 دل کرار ۽ بہ جنت ستر چہانٹ

(کلیات کرار۔ پنے 98)

براہوئی شاعری

اوار منزل آتوں سفر سفر دتر ٹی ۽
 مسافر آتا گام گام کسر کسر دتر ٹی ۽
 نھے سما مروء انت نما تینا جہان ٹی
 ہرانگ ہراڑے پین انت انت دتر ٹی ۽
 ہنین ہنین بیان کروک زبان زبان ناخیںسی
 علی علی دتر ٹی ۽ عمر عمر دتر ٹی ۽
 کنا زبان ۽ پُہہ مفہ کہ ہیئت داڑے چچی ۽
 کنا شار انا جنگل اٹ وا خشک وتر دتر ٹی ۽

(بالاد۔ پنے 11)

منیر احمد بادی

بلوچی و براہوئی زبان نابے مٹ آ زانت کار، ادیب منیر احمد ہر اکہ علمی و ادبی پڑ آ
 منیر بادی ناپن اٹ ہیج ڈرستی راستی سے نا آہری اف۔ منیر بادی 1953ء اٹی تینا باوہ
 پیر ہی آ ہند کلی شریف بادی نو شکے ٹی و دی مس، تینا تعلیم نابنا نو شکے آن کرے۔ او اول سراٹ
 فلسفہ نا استاد سے نا حیثیت اٹ تینا لائچی تے در شان کر سا کرے۔ فلسفہ و نفسیات نا علم اتون ہم
 گر نچ مر سا و نا علمی و ادبی گشا دشون ہلسا کرے، ہندا ہم گر نچ و است خواہی نا سوب آن او نا
 بلوچی ناول و ایلو بلوچی و براہوئی ادبی شہ پارہ غاتے ٹی راجی، نفسیات و فلسفہ نارنگ بھاز گیشتر
 خٹنگ۔

منیر بادی نالائچی و علمی گشا دنا کساس ء دارا سکی آن بھاز جوان خٹنگ کینہ کہ او
 مقابلہ نا امتحان (CSS) ء ملکی کھول آپاس کرے۔ بلوچستان اٹی ڈپٹی کمشنر، سیکرٹری، و چیف
 سیکرٹری نا منصب آتے سرمٹنگ او نالائچی تا بسٹ شاہدی ء ایترہ۔ او سیکرٹری تعلیم، سیکرٹری
 گوازی و ریدہ تون اور اور اور چیف سیکرٹری گلگت بلتستان نا وڑاٹ ہم تینا لائچی تے منیفینے۔
 منیر بادی نئے پیرہ اسہ بے مٹ ء ناول نگار اسہ بلکن دینا نا ایلو زبان تا چندی شہ پارہ غاتے
 انگریزی، اردو و بلوچی زبان اٹ مٹ و بدل ہم کرینے۔ علم و ادب نا پڑ آ منیر بادی ناپنی بلوچی
 زبان نا ہمونو یکل آ زانت کار ناول نگار ء کہ او بلوچی زبان اٹ دا وخت اسکان و دم یک سدو
 چار ناول نوشتہ کٹنگ نالائچی ء دوئی کرینے ہر اکہ بلوچی اکیڈمی و ایلو ادبی ادارہ غاتا پڑ آن شینک
 مر سا بلوچی ادبی مڈی ناٹخ جوڑ مسنو، و بھاز آک تا داسکان ہینکاری نا عمل کن ہر وک اریر۔
 مٹنگ کیک کہ ملکی یاد ملکی پڑ آ او نا کچ دا اعزاز ء داسکان کس اس ہم دوئی کٹنگ کتنے۔

ہندن اوتینا ایلو قومی آ زبان براہوئی ٹی ہم کبھی مضمون تے نوشتہ کنگ آن بیدس اونا
 وڈ وڈ انا علمی و ادبی مضمون تا کتاب ”تینا ہیبت تین تون“ نا پرن اٹ براہوئی اکیڈمی نانیمہ غان
 سال 2011ء ٹی شینک مرسا براہوئی ادبی مڈی ناٹخ جوڑ مس، داکان بیدس پاکستان ٹیلی
 ویشن کوئٹہ سینٹر آن چندری براہوئی و بلوچی پروگرام آتے ٹی ناٹخ ہلسا تینا علمی و ادبی فلسفہ نابابت
 اٹ پرمغر آتران آتے ہم برج اتخانے۔ منیر احمد بادی تینا علمی و ادبی لائچی تا سوب آن کوئٹہ
 رائٹرز فورم نا کماش، توئی ”حرف“ رسالہ نامدیر اعلیٰ، غان بیدس انجمن ترقی پسند بلوچستان،
 بلوچی اکیڈمی، براہوئی اکیڈمی تون ہم گرئج مرساتینا لائچی تے درشان کرسا کنگ ء۔

اختر ندیم بلوچ

بلوچی و براہوئی زبان ناشر نگاراختر ندیم بلوچ ناباواہ ناپن مراد علی سالانیء۔ جنوری 1950ء اٹ مستونگ ناخلق ولی خان اٹی ووی مس، اور براہوئی بلوچی آن بیدس اردو و انگریزی ٹی ہم نوشته کنگنگ نالانچی تنگ، محکمہ اطلاعات ناٹخ اٹی تینا لانچی تے درشان کنگنگ آن بیدس ریڈیو پاکستان کونٹے ٹی بحیثیت پروڈیوسر ہم تینا خدمت آتے سرجمی اٹ برجائخانے۔ اونا دا وخت اسکان نچ ء کتاب اس شینک متنے، واہم اونا براہوئی بلوچی زبان اٹ افسانہ، ڈرامہ و ادبی راجی و قومی سرحال آتینا چندری نوشت آک اُلس بلوچی کونٹے، احوال خضدار و پین کبھی رسالہ غاتے ٹی شینک مرسا کرینو:

1- بلوچستان دیم چم شاکے، (بلوچی مضمون) اُلس بلوچی کونٹے، جولائی

1970ء۔ پنے 4

2- بلوچستان راجی دود رواج آک، (براہوئی مضمون) اُلس بلوچی کونٹے،

جولائی 1970ء۔ پنے 66

3- بنگلہ ادب و اسلامی زند، (براہوئی مضمون) اُلس بلوچی کونٹے، نومبر دسمبر 1971ء پنے 56

4- واب (بلوچی افسانہ) اُلس بلوچی کونٹے، فروری 1972ء۔ پنے 6

5- ہرنائی ء پڑم ء کار جاہ، (بلوچی مضمون) اُلس بلوچی کونٹے، جنوری 1976ء۔ پنے 26

6- گنوک، (براہوئی افسانہ) اُلس بلوچی کونٹے، جنوری 1976ء۔ پنے 31

7- لب، (براہوئی افسانہ) ٹیکسی، براہوئی اکیڈمی کونٹے، 1976ء۔ پنے 59

8- گوارخ، (براہوئی افسانہ) ٹیکسی، براہوئی اکیڈمی کونٹے، 1976ء۔ پنے 132

- 9- لمہ، (براہوئی افسانہ) احوال خضدار اگست ستمبر 1976ء - پینہ 25
- 10- سیٹھا، (براہوئی افسانہ) احوال خضدار اکتوبر 1976ء - پینہ 23
- 11- بلوچستان ناشوندراری بجٹ، (براہوئی مضمون) احوال خضدار، جولائی 1978ء - پینہ 30
- 12- بلوچی زبان ۽ رجانک، (بلوچی مضمون) اُلس بلوچی کوئٹہ، جون 1992ء - پینہ 35
- .....

عزیز اللہ عزیز پندرانی

براہوئی و بلوچی زبان ناچین آشاعر عزیز اللہ ناظمی پندرانی عزیز اللہ عزیز، بادہ ناپن عبدالحکیم، اپریل نا اولیکو تاریخ 1950ء نادے گوٹھ رسول بخش گھڑی خیر و جبک آباد سندھ اٹی ودی مس، اودے شعر و شاعری و ادبی شوق انا جوزہ طالب علمی نازمانہ عان کس۔ طالب علمی نا دے تینی تینا ادبی شوق ۽ پین شون تنگ کن عبدالکریم تراب لاٹکانوی تون تول بش کرسا تینا ادبی سفر ۽ سرسہی اٹ برجاتھا۔ اونے پیرہ براہوئی و بلوچی زبان نا شاعر اسے، بلکن اسہ گچین ۽ صفائی سے نا حیثیت اٹ ہم تینا لائچی تے درشان کرینے، او 1983ء اٹی بزم مولائی شیدائی سندھ انا پین اٹ ادبی تنظیم اسے نابند او ۽ تنگ تون اوارشش توی ادبی رسالہ اس ”کپوت“ ناپن اٹ جبک آباد آن شینک کرفے۔ او بلوچی و براہوئی زبان اٹ تینا شاعری نا استاد پیر محمد پیرل زیرانی ۽ پانک۔ او نا بلوچی و براہوئی شاعر یک توی احوال خضدار، والس بلوچی کوئٹہ ٹی شینک منگ تون اوار او ار پاکستان ٹیلی وژن کوئٹہ، ریڈیو پاکستان کوئٹہ عان ہم شینک مرسا کرینو۔ داوخت اسکان اونا اسہ کتاب اس براہوئی زبان اٹ ”کلام عزیز“ ناپن اٹ براہوئی اکیڈمی ناکنڈ آن 2003ء اٹ شینک منے۔ عزیز اللہ عزیز نا بلوچی و براہوئی شاعری ٹی انسان دوستی، قوم دوستی، وطن دوستی آن بیدس مذہبی و اخلاقی سرحال آتارنگ ہم بھاگیشتر خننگ۔

براہوئی شاعری

کنے شرف مِلّا کہ انسان اسے اُٹ
 دا چُچ آ خدائی کہ ای جان اسے اُٹ
 ای داڑے منہ دے انا مہمان اسے اُٹ

ای ہر دُرد انا چاکہ درمان سے اُٹ
 خدا تس کنے عقل راکٹ آ سوار اُٹ
 ڈُغار آسمان تا ای شان سے اُٹ
 کمال ء بشر کہ مِلّا خدا تون
 بچ آ گل زمین نا ء احسان سے اٹ
 ای استار تا مثل اٹ کروٹ بڑز تینے
 ترقی کہ ہر ساز و سامان سے اُٹ

(کلام عزیز۔ پنے۔ 52۔ براہوئی اکیڈمی)

بلوچی کلام

سلامت وطن

مس لوٹاں درائی دُعا یا خدا
 سلامت وطن بی سدا یا خدا
 گتہ جُہد ماں گپتہ پاکیس وطن
 کہ ہست خاک ایثی شفا یا خدا
 کناں کوہ و پتّاں باغ و بہار
 تہ دئے چوشیں ہمت منا یا خدا
 اے پنجاب و سرحد بلوچی وطن
 نہ سہہ منی شہ سندھ ء جدا یا خدا
 اے مہران و بولان عزیز انت منا
 کہ ہر درد ایث انت دوا یا خدا

(اُلس بلوچی۔ مئی، جون 1988ء پنے۔ 32۔)

مولانا محمد عمر کیف

مولانا محمد عمر کیف، باوہ ناتے پن شیر محمد، بلوچ قوم اناہنگزئی قبیلہ، طائفہ دینارزئی آن تعلقہ داری تنگ۔ اوتینا باوہ پیرہئی آہند خلق مرو ضلع مستونگ ائی 1941ء اٹ و دی مس، تینا دینی تعلیم ۽ بلوچستان نا پنی آ عالم دین مولانا عبد الباقی درخانی نامدرسہ خلق سردہ سریاب کونٹہ غان مولانا عبد الباقی درخانی آن دوئی کرے۔ پین بنائی دینی کتاب آتا خوانگ کن (ڈھاڈرنا خلق چوٹائی ٹی) مولانا محمد صدیق مستوئی نا شاگرڈی ٹی بس۔ ہندن اودی تعلیم ۽ ختم کنگ کن پنی آ دینی درسگاہ مدرسہ غوثیہ سکھر (سندھ) آن عالمی ناسند ۽ دوئی کرے۔ منہ وخت نوری مسیت دھوبی محلہ متکن آ سکھر نا خطیب ہم مس۔ اینو پگہ ریلوے مسیت چھائی خطیب ۽۔

مولانا محمد عمر کیف ۽ چنگ سنی آن شعر و شاعری نا شوق ۽، اونٹے پیرہ براہوئی بلکن بلوچی زبان نا اسہ پچین ۽ شاعر اس گوندنگ۔ شاعری تون اوارا نا نثر نگاری ٹی ہم غلا دینی رنگ آک بھاز گیشتر ۽۔ اودا وخت اسکان چندی براہوئی و بلوچی کتاب آتے نوشته کنگ نا شرف ۽ دوئی کرینے۔

براہوئی کتاب آک:

- 1۔ بیان امام حسینؑ۔ 1958ء، مولوی عبد الغفور تا جر کتب
- 2۔ جنگ نامہ خالد بن ولیدؓ۔ 1958ء، مولوی عبد الغفور تا جر کتب
- 3۔ جنگ نامہ محمد حنیف (سوئم، چہارم)۔ 1958ء مولوی عبد الغفور تا جر کتب
- 4۔ غیرت الاسلام (دوئم، سوئم، چہارم)۔ 1958ء مولوی عبد الغفور تا جر کتب
- 5۔ شادی بی بی عائشہ صدیقہؓ۔ 1958ء مولوی عبد الغفور تا جر کتب

6- معجزات مصطفیٰ (اول، دوئم، سوئم)۔ 1958ء مولوی عبدالغفور تاجرتب

7- وفات نامہ بی بی فاطمہؓ۔ 1958ء مولوی عبدالغفور تاجرتب

8- وفات نامہ رسول کریمؐ۔ 1958ء مولوی عبدالغفور تاجرتب

(بحوالہ۔ بلوچی، براہوئی مع تعارف مصنفین۔ مرتب کامل القادری، عبدالرحمن براہوئی، پٹنہ

(54-53)

داکان بیدس اونا حمدیہ ولعتیہ شاعری غیر مطبوعہ ہم ساڑی ء۔

بلوچی کتاب آک:

مولانا محمد عمر کیف انا چند انا پانگ نارداٹ اونا اسہ بلوچی کتاب اس ”جنگ نامہ حضرت علیؓ، نا

پن اٹ چھاپ مسنہ، ہرادے ناشر مولوی عبدالغفور تاجرتب، شینک کرینے۔

براہوئی شاعری

ہرک اے مسلمان کمال ء نبیؐ نا

بیان کیک اللہ جمال ء نبیؐ نا

قسم رب انا، پیدا کتو خداوند

اسل قیامت اسکان مثال ء نبیؐ نا

سلیس کعبہ ناچھت آ آذان کرے دیر؟

ہو دنیا والاک بلال ء نبیؐ نا

بلوچی شاعری

بظاہر دست خالی مفلس و لاچار لوشان

نہ دولت نہ عمل گوئن، نہ ساماں یا رسول اللہؐ

یک ء تی عشق انت زینت دُوہمی وشین درودانی

ہے دو سوکڑی من پڑتہ کاراں یا رسول اللہؐ

خادم لہڑی

پن خدائے رحیم، قلمی آپن خادم لہڑی، جان محمد نارائی 15 اگست 1965ء ائی مستونگ ناخلاق کوگرٹھ (کہنہ گرٹھ یعنی متکن آگرٹھ) ائی ودی مس، وتینا بنائی تعلیم ۽ مستونگ آن دوئی کرے۔ اودے چنگ سنی آن شمیر وادب تون است خواہی اُس۔ اوتینا ادبی زندو بودنا بناء ہمو وخت آکرے کہ اود 1978ء ائی پائلٹ سینڈری اسکول ائی نہہ جماعت اٹ خوانا کہ۔ ہمو دے تیٹی اوئی ادبی نوشت وخوان ناشوق آک چست مسر۔ ہراوخت 1981ء ائی ڈگری کالج بوائز مستونگ ائی داخلہ ہلک تو کالج ائی براہوئی زبان ناگچین آشاعر ادیب خواجہ صالح محمد شادا سلامیات نا بیکچرار اُس۔ اونا صالح شادا ستون خوکی ناسوب آن اونا ادبی شوق پین وڈسا کرے۔ ہندانیام اٹ براہوئی اکیڈمی نافتر کوئٹہ جتیا جناح روڈ اُس، تو اوڑے براہوئی زبان نا بے مٹ آپوکارڈ اکر عبدالرحمن براہوئی تون درستی راستی مس۔ ڈاکٹر تون اونا تولٹ بش اودے پین گیشتر ادبی چاگرڈ بشخسا کرے۔

خادم لہڑی اول سرتینا نوشت نا بناء افسانہ نگاری آن کرے، ولے وخت اتون اوار اوار ڈرامہ، وناول نوشتہ کنگ نا ہم بناء کرے۔ ہندن اونا گچین آنوشت آک اونا ادبی چاگرڈ ۽ شاہیت کرسا کریر، ہندا ادبی چاگرڈ اٹ بے مٹ آ افسانہ نگار تاج رئیسانی ووحید زہیر اس تا سنگتی ناشرف ۽ ہم دوئی کرے۔ 1982ء ائی صالح محمد شاد وڈاکٹر عبدالرزاق صابر اس تا کوشت آتے ائی براہوئی ادبی سوسائٹی نا مستونگ ائی شاخ انا باقاعدہ وڈاٹ بندا وخنکا، شاخ انا و اُس چیئر مین صالح شاد حمزل سیکرٹری نادر شاہوانی جوائنٹ سیکرٹری خادم لہڑی اسک گچین مسر، ہندا دے تیٹی براہوئی زبان اٹ ”دے تک“ و ”طوطکی“ پنی آ ادبی رسالہ خاک ہم شینک مرسا

کریرہ، و ہند ادبی رسالہ غاتے ٹی تینا افسانہ و نثر نگاری ناچر جوئی ء برجاتھا۔ خادم لہڑی تینا ادبی چر جوئی تون اوار اور سیاسی پڑا ”بلوچ اسٹوڈنٹس آرگنائزیشن“ تون ہم گرنج مرسا اسہ کاریمی ء باسک اس ہم رہینگانے، ہر اتم ”بلوچ اسٹوڈنٹس آرگنائزیشن“ سیاسی چک و تاڑ آتا گواچی مرسا ارا ٹکر مس تو خادم لہڑی سیاسی پڑا آن دوشکشا، بیرہ ادبی جہد ء برجاتھا قومی ء ادب اسے کن نوشت نا پڑ ء گچین سر پند مس۔ اونا افسانہ غاتے ٹی قومی راجی و سیاسی سرحال آک بھاز گیشتر خٹنگرہ، داکان بیدس جہانی ادب آن افسانہ مٹ و بدل کنگ نا ہم چر جوئی ء سر سہب ء وڑ اسے اٹ برجاتھا، اونا مٹ و بدل کروک آ جہانی افسانہ غاتا کتاب ”گنگدام“ نا پین اٹ براہوئی ادبی سوسائٹی نا پڑا آن 1986 ء اٹی شینک مس۔ اونا افسانہ غاتا کتاب ”قلف و بھیم“ نا پین اٹ ساڑی ء، و لے شینک متنے، اینوگہ اونا ادبی چر جوئی نا عمل سلوک خٹنگ۔

خادم لہڑی نئے بیرہ اسہ افسانہ نگار، ڈرامہ نگار و ناول نگار اسے نادر و شم اٹ براہوئی ادب اٹ درستی راستی ء بلکہ او اسہ حیرت تخوک ء صحافی اس ہم ارے، او منہ وخت روز نامہ جنگ کونہ نادابی پیٹہ ٹی ”براہوئی احوال“ نا ہم چر جوئی ء برجاتھا، و لے بھاز ڈوادو دے تینا اسہ رسالہ اس شینک کنگ نا خیال و دی مس۔ دارداٹ خادم لہڑی ٹیٹ پانک کہ ”تینا جندا رسالہ اس شینک کنگ نا بابت اٹ 1991 ء اٹی تاج رئیسانی، وحیدز ہیر، ظفر معراج، شاہ بیگ شیدا و ایلو ہم خیال نظریاتی آسنگت آتون سلاہ و سوج کریٹ، اوک کنا داسلاہ سوج تون امنا کر سا کنا اُسٹ بڈی ء کریرا وقتا اُسٹ بڈی کنے ہمت تیس ای ”توئی توار“ نا ڈیلکریشن ء مستونگ آن دوئی کریٹ۔ ہندن توار نا اولیکو تا ک 30 اکتوبر 1992 ء اٹی مارکیٹ اٹی تالان مس،، ہندا ادبی و سیاسی رسالہ (توار) اٹ براہوئی آن بیدس بلوچی زبان اٹ ہم نوشتہ غاک شینک مرسا کریر۔ 2004 ء ٹی توار رسالہ ہڑدے ٹی (روزنامہ ء اردو اخبار اسے نادر و شم اٹ بدل مس، اینو اسکان اردو آن بیدس ہفتہ ٹی اسہ اسہ دے براہوئی و بلوچی ہڑتوم آقومی زبان تے ٹی ہم شینک کیک۔

خادم لہڑی دُن تو براہوئی زبان اٹ بے کچ ادبی و سیاسی سر حال آتیا نوشتہ کرینے،
 ولے بلوچی زبان اٹ ہم اونا نوشت ننے جاگہ جاگہ خوانگ کن دو بریک۔ اونا بلوچی زبان
 اٹ ”آجوتی و پُرک“، اٹس بلوچی کویٹہ ناتاک اگست 1986ء اٹی شینک مسنے، ”آجوتی و
 پرک“، شہید وطن شہید میر علی دوست نا بہادری و شہادت نا باروٹ نوشتہ و ہرا کہ انگریز پرگی تون
 وطن و بلوچ قوم انانگ و ناموس کن شہیدی ناتاس و یوز آتخا۔

گودی طاہرہ احساس جنگ

گودی طاہرہ احساس جنگ، حاجی غلام رسول نامسٹر، ہراوخت آدونا باوہ بزرگوار ضلع کچھی نا علاقہ لہڑی ٹی محکمہ پولیس اٹی کس، تو لہڑی ۽ گودی نا ودی ہند منگ نا شرف اکتوبر 1955ء اٹی ڈوبس، اودے چنگ سنی آن نوشت وخوان ناشوق و جوزہ کس، اوتینا شاعری نارہشون (استاد) براہوئی و بلوچی زبان نا شاعر وادیب ایماندار پیر محمد پیرل زبیرانی ۽ پانک۔ او باقاعدہ وڑاٹ تینا ادبی زندانا بنا ۽ پیرل نارہشونی ٹی کرے۔ ولے براہوئی زبان نا پنی آ پولکار قوم بیدار تینا ایم فل مقالہ ”براہوئی نسائی ادب کا تحقیقی و تنقیدی مطالعہ“ ٹی نوشتہ کیک کہ ”او 12 سال نا وئی یعنی 1967ء اٹی نوشتہ کنگ نا بنا ۽ کرے، گودی طاہرہ احساس جنگ، نئے بیرہ براہوئی و بلوچی زبان نا اسہ بے مٹ ۽ شاعر و افسانہ نگار اسے، بلکن اوار دوزبان اٹی ہم نوشتہ کنگ نا بودتک۔ گودی ۽ دا شرف ہم دوئی کہ او بلوچی زبان نا اولیکو نیارٹی کتاب گودی ۽، اوتینا بلوچی شاعری نا کتاب ۽ ”شائل“ نا پین اٹ 2013ء ٹی تینا کند آن شینک کرینے، او علم و ادب تون اوار اوار تعلیم نا شیخ اٹی ہم تینا لائی و فرض آتے گچین ۽ وڑا سے ٹی درشان کرینے۔

گودی طاہرہ احساس جنگ ہمو شیر زال آ نیارٹی ۽ کہ او قبائلی و روایتی سوچ آن بغاوت نا بیرک ۽ چست کر سائے بیرہ تعلیم نا سہت آن شپ ۽ بلکن براہوئی ادب نا پڑ آ شعوری وڑاٹ تینا علمی و ادبی نوشت آ تا چر جوئی ۽ جم جوش ۽ فکر اسے تون برجاتخانے۔ گودی اسہ ہندن ۽ ڈیہ اسے آن تعلق داری متک، کہ اوڑے بلوچستان نا ایلو علاقہ غاتا مومن اٹ او علاقہ گیشتر روایتی و قبائلی سوچ آتا پلوڑ اٹی ۽، ولے او ڈیہ آن ردوک آ گودی روایتی سوچ

آتے لتاڑ سائینا علمی و ادبی سفر ۽ سرسبھ ۽ وڑ اسے ٹی برج تھنگ نالائخ مس۔ اگہن اونا
 نوشت آتا جاج ۽ ہلین تو اونا نوشت ناگل آن بھلا سر حال نیاڑی ۽، اونے بیرہ تینا راج اٹی
 نیاڑی نابڑگی و اونا راجی ویل آتا بابت اٹ حق انا ترند ۽ توار بڑز کنگ ۽، بلکن اونا شاعری و
 افسانہ نگاری ٹی ہم قوم دوستی، وطن دوستی وری بیدگی رنگ آک اسہ پر فکر ۽ دروشم اسے ٹی خنگرہ۔
 گودی نابرا ہوئی زبان اٹ شینک مروک آ کتاب آک:-

صدف (افسانہ) براہوئی اکیڈمی۔ 1995ء

ساف انا استار (افسانہ) براہوئی اکیڈمی۔ 2001ء

بشام (شاعری) براہوئی اکیڈمی 2004ء

زمزر (شاعری) براہوئی اکیڈمی۔ 2006ء

تھم بر (شاعری) براہوئی اکیڈمی 2007ء

سمبار (بوگ شوک شاعری ایوارڈ یافتہ) براہوئی اکیڈمی 2017ء

بلوچی کتاب:

1۔ شائل (شاعری) تینٹ شینک 2013ء

براهوئی شاعری

نی اُس گدان نا گودی

میل تا شوان نا گودی

دا جلك دا جڑیک نا ۽

تینا جہان نا گودی

خزن ڈغارک نا ۽

دا مَش تا تلارک نا ۽

(بشام)

انھہ در غم تا شڪار ۽ زندگى
 ويل و ڈكھ آتا ڈغار ۽ زندگى
 پھہ اونا كس اس كسرتے چچ متو
 انھہ ول ول پچ دار ۽ زندگى
 جاگہ اس ہر كہ پت آتا جنگل ۽
 وا جہ اس پھل آتا چار ۽ زندگى

(زمزر)

بلوچى شاعرى

منى شائل

ھامين انت مرچاں ما گلاں
 وشى ۽ موسم زميل آں
 بيا كہ روان آ مہپل آ
 گندان وتى من شائل آ
 مچ آنى چيرا كاپر ۽
 نندوكيس بانك سہر گد ۽
 دست آ انت سوچن زميل ۽
 دوچى گشان ۽ لممل ۽
 سہرين سريگ آنى سر آ
 دوچى اين جاگ آنى گور آ
 ملگور وتى آرنڊ اتہ
 دران وتى گوش آ كُتہ

مِسک و زباد و صندل ۽
 بو انت گلان آ عنبر ۽
 است ماں پوز آ پُھلک یے
 سرکت کجا مرچی بر ۽
 دست آن وتی هنی جَنگ
 زُلف آن وتی کڈل گنگ
 پر چله آن چه لنگ آن
 جم سیاہ سیاہ و کجبل آن
 پاداں گتہ کوشان وتی
 پازیب است انت شمشکی
 گٹ آ ہم استن چمکلی
 چون براہ سنت شاتل منی

(شاتل)

ملک فیاض علی بلوچ

ملک فیاض علی بلوچ 19 اکتوبر 1958ء اٹی مستونگ اٹی ودی مس، اونا باوہ ملک محمد رمضان ڈومبکی بلوچ، بلوچی زبان و ادب نا اسہ بے مٹ ء ادیب، شاعر و صحافی اس گدر بیگانے، ملک فیاض علی بلوچ ء ہم علمی و ادبی چاگر ددوبس، اوتینا باوہ ناراهشونی ٹی تینا ادبی و صحافتی زندانا بنا ء کرے، اوتینا بنائی تعلیم ء مستونگ آن دوئی کرے، ہندن میٹرک ء پائلٹ سینڈری اسکول مستونگ آن 1975ء اٹی پاس کرے، او 1979ء اٹ تینا ادبی زندانا بنا ء کرے۔ اوتینا لمئی آبولی بلوچی تون اوار اوار براہوئی واردونا ہم اسہ گچین ء نوشتہ کاراسے، دا ہیئت راست ء کہ اوتینا لمئی آبولی بلوچی ٹی داخہ ادب نوشتہ کتنے، ہر اخص کہ براہوئی زبان اٹی تینا ادبی و صحافتی لائی تے درشان کرینے۔ ملک مستونگ اٹی علم و ادب نا شوندری کن 1985ء اٹی چلتن ادبی دیوان (رجسٹرڈ) مستونگ نابا قاعدہ بندو ء تھا، دا ادبی تنظیم نابنداوا ٹی براہوئی و فارسی زبان نابزرگ شاعر ایماندار علی مراد خاکی، خدا داد میتگل، استاد عبدالکبیر بلوچ، ملک ریاض علی بلوچ و پین چندی سنگت آک اوار نسر، ملک فیاض علی بلوچ چلتن ادبی دیوان نا پڑ آئے بیرہ شاعر و ادیب آتے سچ کرے بلکن توئی ”القلم“ نا پین اٹ اسہ رسالہ اس ہم شینک کرنے، القلم اٹی ادبی رپورٹ آتینان بیدس مستونگ ناشاعر و ادیب آتا شاعری و نثر آتے ہم شینک کر سا کرے، اونا دا ادبی جوڑہ ناسوب آب خاص وڑاٹ مستونگ ناپوسکن آور نا نوشتکار آتا بھلواست بڈی اس مس۔ چلتن ادبی دیوان و دم پنچ یاشش سال اسکان بھاز جم و جوش اٹ تینا کاریم تے برجاتھا۔ ملک فیاض علی بلوچ نئے بیرہ شاعر و ادیب اسے بلکن اوراجی کاریم تیمٹی ہم بھلواست خواہی اس تھک۔ اوراجی کاریم تارداٹ ”ہم خیال و یلفیئر سوسائٹی“ نا ہم بندو ء

بلوچی شاعری

ماں محبت ء لوٹاں
دل تئی سنگت ء لوٹاں
دُنیا ظالم دُنیا انت
ماں وتی عبرت ء لوٹاں
براس براس آ بیزار ء
حیر ء مولا حیرت ء لوٹاں
چون زمانہ بدل بدرنگی
من فیاض عزت ء لوٹاں

(مہک بلوچستان - پنه 86)

غنمخوار حیات

پن محمد خان، ادبی پڑا غنمخوار حیات، براہوئی ادبی پڑا آج ڈرستی راستی سے نا آہری اف، سیاسی سرکڑہ، حوالکار و نوشتکار حاجی عبدالجید ساسولی ناما غنمخوار حیات بلوچستان نا، مردم خیز آڈنا نوشکے نا خلق مینگل اٹ 25 مارچ 1975ء اٹی ودی مس، بنائی تعلیم ۽ خلق مینگل و ڈل میٹرک نا امتحان ۽ نوشکے بازار نا ہائی اسکول آن دوئی کرے، ہندن ایف اے، بی اے نا متحان آتے ڈگری کالج نوشکے آن پاس کرے۔ ایم اے براہوئی نا ڈگری ۽ جامعہ بلوچستان کوئٹہ غان دوئی کرے۔ غنمخوار حیات تینا ادبی زندانا بنا ۽ راسکوہ ادبی دیوان نوشکے نا پڑا آن 1999ء آن باقاعدہ وڑاٹ کرے، اینو پگہ اونوشکے ڈگری کالج اٹی براہوئی نا استاد ۽ غنمخوار حیات، براہوئی ادبی پڑا آہر ادبی صنف آتیا قلم ہر فنک نالائی ۽ تنک، چاپکار کن دامشکل مروکہ غنمخوار حیات بنداوی وڑاٹ ہر ادبی صنف انا نوشتوک اسے۔؟ انتے کہ اواسہ پرفکر ۽ شاعر اسے آن بیدس افسانہ نگار، انشائیہ نگار، ترجمہ نگار اسے تون اوار اوار اسہ بے مٹ ۽ پولکار و چاپکار اس ہم ارے۔ غنمخوار نالائی تنک ہنداڑے ایسرمفسہ، بلکن او براہوئی زبان و ادب گچین آ نوشتکار آتے ٹی حساب متنگ تون اوار بلوچی زبان نا ہم نوشتکار اس ارے۔ اونا بلوچی نثری نوشت آک ”سہ ماہی چراگ نوشکے“ ٹی شینک مرسا کرینو، ہندن اونا بلوچی شاعری تے بلوچستان نا پنی آ براہوئی و بلوچی زبان نا شیر جن محمد عالم مسرور ہم تینا ہنین آگٹ اٹی پارسا کرینے۔

غنمخوار ناداوخت اسکان شینک مروک آ کتاب آک

1- اُسٹ ناسیجا، براہوئی شاعری، راسکوہ ادبی دیوان نوشکے۔ ستمبر 2001ء

- 2- آجونی دتر خواہک، براہوئی شاعری، راسکوہ ادبی دیوان نوشکے بلوچستان۔ مئی 2007
- 3- چیدہ، براہوئی افسانہ، مہر در پبلیکیشنز کوئٹہ، راسکوہ ادبی دیوان نوشکے 2011ء
- 4- ورد، براہوئی حمدیہ و نعتیہ شاعری، راسکوہ ادبی دیوان نوشکے۔ اکتوبر 2014ء
- 5- خویک آتاسفر، براہوئی شاعری، مہر در پبلیکیشنز کوئٹہ، راسکوہ ادبی دیوان نوشکے 2015ء
- 6- ٹیمبو، براہوئی انشائیہ، براہوئی ادبی سوسائٹی کوئٹہ، 2015ء
- 7- کسر مونی کاہک، براہوئی ادبی مضمون، مہر در پبلیکیشنز کوئٹہ، 2017ء
- 8- براہوئی متل، تحقیق، ہائر ایجوکیشن اسلام آباد، کمک براہوئی ڈیپارٹمنٹ جامعہ بلوچستان کوئٹہ، 2017ء
- 9- کنادا غستان، ترجمہ، سنگت اکیڈمی آف سائنسز کوئٹہ، 2018ء

بلوچی شاعری

تنو ہائل ۽ دیدگ مہ تئی مہرانی مرید آ
 نازیناں ترا سد براں شنیرانی مرید آ
 چنڈینے وتی ماپراں شینگینے زباداں
 تئی ناز و ادا شوخی و رنگانی مرید آ
 دوش منی واب آ حیات استار ۽ گشتنگ
 ما ڈیہہ ۽ وتی سرگیں ہاکانی مرید آ
 ماری ترا دل روج شپا تئی غم آنالیت
 باور پکہ دلبر تئی یاتانی مرید آ
 منی زند منی مرک تئی دیدن ۽ روج انت
 غنخوار شے چاکریں چمانی مرید آ

(عالم مسرور ناتواراٹ پاننگانے)

براهوئی شاعری

گر حق انا ہیئت ۽ کیسه نی؟
تو حق پلنگ ۽ ہیل کرک
دا زندان و زندگی کن سنگت
وار اوار آ کہنگ ۽ ہیل کرک
منصور نا وڑ اس جائی کن
پاہو آ اتنگ ۽ ہیل کرک
گر زغ خلنگ نا خواسه ہنر؟
تو ٹھپ ۽ سلنگ ۽ ہیل کرک
غنخوار اس اگہ نی پاسہ تنے
تو غم تا کنگ ۽ ہیل کرک

(ہفتگی تیار کوئٹہ۔ 23 تا 29 اکتوبر 2010)

محمد پناہ بلوچ

بلوچی و براہوئی نا پُر جوزہ غا گچین آنوشتوک، براہوئی و بلوچی پٹ و پول نا پُر آ تینا اسہ جتا حیثیت اس تحوک آ، محمد پناہ بلوچ، باوہ ناتے پن محمد ایوب، اپریل نا اولیکو دے، سال 1971ء اٹی بلوچستان نا سرسوز آ علاقہ نصیر آباد اٹ ودی مس۔ اودے چنک سنی آن نوشت نا شوق نَس۔ بلوچ اسٹوڈنٹس آرگنائزیشن نا پلیٹ فارم آن تینا سیاسی زندانا بنا کرے، سیاست تون اور اور او بلوچی و براہوئی زبان اٹ تینا نوشت و خوان نا ہم چر جوئی ع برجاتھا۔ او نا بلوچی و براہوئی نوشت اٹی خاص وڑ اٹ پٹ و پول نا پُر آ تاریخی دروغ و ردیک پاش کننگانو، او بلوچی و براہوئی ادب اٹ حوالہ غاتون اور راستگی تے پاش کننگ نا سرسب آ جہد و کوشت آتے ٹی مدام مشغول ع۔ پناہ بلوچ نا خاص انگا کاریم دادے کہ او مخصوص ءتپہ سے نا کنڈ آن براہوئی و بلوچی پاروک آتے پیرہ زبان نا بند او آ جتا و ونڈ کننگ نا بے سب آ کوشت آتے راستگی نا پلو ع ہلسامش تا کرینے۔

او تینا ادبی آ زندانا بنا ع بلوچی اکیڈمی کوئٹہ غان کرے، او تینا لائچی نا سوب آن بلوچی اکیڈمی نا جوائنٹ سیکرٹری، جنرل سیکرٹری کون آ عہدہ غا تیا منے، و اینو پگہ اکیڈمی نا فنانس سیکرٹری نا منصب آ تینا لائچی تے درشان کننگ ع۔ محمد پناہ بلوچ اٹ ادبی پُر آ کاریم کننگ نا جوزہ جنون نا کچ اسکان ع، او نا زبان و ادب کن کاریم نا جوزہ ہندا خد درزیات ع کہ او بلوچی اکیڈمی نا پُر آن ادبی پروگرام کننگ تون اور اور اوٹی او تینا غان تینا تینا کو پہ غا تیا ادبی سیمینار آتے ہم اڈ متنگ ع۔ او تینا باوہ پیرہ ئی آ علاقہ نصیر آباد اٹ 21 فروری 2018ء نادے لہسی زبان تاجہانی دے انابابت اٹ تیوی ملکی سرسب غا ادبی سیمینار اس اڈ ترے، ہراٹی بلوچی، براہوئی، سرائیکی،

سندھی واردو نا شاعر و ادیب آیتیان بیدرس بھلو گو نوشت اسے ٹی پوکار آک بشخ ہلکر۔ دا سیمینار اٹی نصیر آباد نا تاریخی حیثیت، ادبی شخصیت آک، اونا تہذیب و تمدن، تعلیمی حالت نابارواٹ اسکالر آک تینا تینا پٹ و پولی مقالہ غاتے سیمینار اٹی بنفسا تاریخی راستگی تے پاش کریر۔ داکان مسٹ نصیر آباد نا ڈعار آ تاریخ اٹی دا وڑا نا ادبی و راجی سیمینار بیچ ء وخت اس متنے، مخین اٹ دا تاریخی آ سیمینار نا دستار پناہ بلوچ نا کاظم آٹے، کہ اونیصیر آباد اٹی دا وڑا نا سرسبب ء سیمینار اس اڈ تس۔ اوہندا وخت آ دا عزم و جوزه نا درشانی ء کرسا تینا تران اٹ پارے کہ انشاء اللہ بروک آ وخت اٹی ہم نصیر آباد ادبی میلہ نا سلسلہ برجا سلو۔ ادبی میلہ نصیر آباد علاقہ نا بلوچی براہوئی زبان و ادب نازی آ اسہ بھاز بھلوز ہم اس تالان کرے، خاص وڑاٹ ورناتپہ ٹی نوشت نا جوزه غاک ہم چست مسر۔

پناہ بلوچ تینا ادبی آ سیمینار و بلوچی اکیڈمی نا انتظامی کاریم تنون او اوارا و تینا بلوچی

و براہوئی زبان نا نوشت آ تا سلسلہ ء ہم برجا تنانے۔ اونا پٹ و پولی کتاب آک دادو:

- 1- بولان تنک (بلوچی زبان) پنے غاک 400۔ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، 2012ء
- 2- بلوچی ادب ایک تاریخ ایک تسلسل (اردو زبان) پنے غاک 400۔ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ۔ 2016ء
- 3- لاہوت لامکان (اردو زبان) پنے غاک 200۔ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ۔ 2017ء
- 4- راستگیک (براہوئی زبان) پنے غاک 150۔ براہوئی ادبی سوسائٹی کوئٹہ۔ 2017ء
- 5- Makran past & Future۔ پنے غاک 250۔ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ۔ 2017ء
- 6- رموز عشق (اردو زبان) پنے غاک 200۔ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ۔ 2017ء۔

حمیرہ صدف حسنی

حمیرہ صدف حسنی 17 جنوری 1978ء ٹی ڈاکٹر افضل احمد محمد حسنی نارائٹی ودی مس
 - میٹرک ڈویژنل پبلک سکول خضدار آن پاس کرے ایڑان پدایف ایس سی گورنمنٹ گرلز کالج
 خضدار آن بی ایس سی گورنمنٹ کالج مستونگ آن جواننگا نمبر آئیٹ پاس کرے۔ اینوپگہ
 گورنمنٹ گرلز کالج کینٹ اٹی خواٹنگٹی ء۔ اونالمہ پروفیسر طاہرہ احساس جنگ براہوئی زبان نا
 پنی وشاعر سے تینا لمہ نا تعلیم وتر بیت ناسوب آن گودی حمیرہ صدف حسنی ہم ادب نامیدان ٹی
 گامتخا۔ نوسال ناعمر ٹی چناتا قصہ جنگ اخبار بچوں کی دنیا ٹی اردو ٹی حصہ نظم و مضمون نوشتہ کر سیہ
 کرے۔ براہوئی زبان نا پنی آ شاعر اودیب خواجہ افضل مراد ہرا کہ جنگ اخبار ٹی چناتا صفحہ نا
 انچارج ء گودی حمیرہ صدف حسنی نارہنمائی کرے۔ ہراناسوب آن حمیرہ صدف حسنی براہوئی ٹی
 ہم نوشتہ کنگ شروع کرے۔ اوزیات ہائیکو نوشتہ کرینے۔ اوقنا ہائیکو تا مجموعہ ”چکل“ زبیدار
 ٹائٹل تن دا کتاب ء تالان کرے۔ دا کتاب ٹی حمیرہ صدف حسنی نام او بھاز دوصدہفت
 (207) ہائیکو تروک ء۔ دا ہائیکو تا انداز نارداٹ بھاز گچینو کتاب نئے۔ نیارٹی تا ادب ناسال نا
 ردٹ برہا ہوئی ٹی ادبی سوسائٹی پاکستان کونٹہ چھاپ کرینے۔ ہائیکو آن بیدس غزل آتا مجموعہ
 ہم تیارے۔ حمیرہ صدف حسنی افسانہ ہم نوشتہ کرینے۔ اوناشاعری، افسانہ غاک ہفت روزہ ”ایلم
 “، مستونگ، بلوچی دنیا، روزنامہ جنگ کونٹہ نا ادبی صفحہ ادب و فکر ٹی ہم چھاپ مسنو۔

دا کتاب ناسرحال ٹی خواجہ افضل مراد ”دل دست آتخو کا دعا“ ناعنوان اٹ نوشتہ
 کیک ”ہراوختا شاعری نا داشہر نیارٹی سینا دوٹی بریک تون اونانگچینا رنگتے بھاز مراسکان
 تالان خندہ۔ حمیرہ صدف حسنی چناتا اخبار نا گوٹڈ انظم آتیان اس چکل نا ہائیکو تسکان نئے اسے

زیبہداری نا وظیفہ ترکوشاعرہ سینا صیثت اٹ متاثر کریسہ بسننے اونا نوشت اوخوان تون اوار اونا
 طب ٹی شاعری معراج اس مونا بریک اونا ہم درد مزاج اودے داڑسکان سر کرینے۔ حمیرہ تینا
 ہانیکو تے ٹی فطرت نارنگا تون اوار رسم و رواج تول بش پاوالی آزندنا مدارہ تا صاحب و شام نا گچینا
 ساہت آتا بیانے بھاز جوانی اٹ کرینے۔ نیاڑی تے حمیرہ تین اشاعری ٹی دہنو کردار اس
 محسوس مریک ہراتے تینا حد و حویل لے گچین اوزیبدا کرکیسہ کنگ ٹی ء۔ ہندا۔۔۔۔۔ نئے حمیرا
 ناشاعری ٹی محسوس مریک۔

گودی حمیرا صدف نہ پیرہ براہوئی زبان ناسہ شاعر ء بلکہ اوبلوچی تون اوار اوار
 اردو ٹی ہم شاعری کنگ ناکلماء تھک۔

براہوئی شاعری

نیاڑی

وخت اس مال وزرنا

یا جا گیرنا

مُسٹ گواچی

غیرت نا وخت اس پن آ

دے اس باوہ کہ تینا

بدلی ہناٹ

دے اس ایلیم اسے کے

مُسٹ پن آ

کننا تینا ک لکھار

بخت ء کننا

دہن موت نا وختی آ

مرگ ۽ کنا
کنے زندگانی ٹی
بش اس متو
کنے دا جوانی ہم رنگ اس تو
کنا تنک خوبی کی تمام عمر ٹی
کنا کا ٹم آ
لٹ ہڑ دے ارے
دہنو است اس ا فک
او مہر اس دے
کنے ہم
ہمورب پیدا کرے
داہیت ۽ تو است آ
ہر کس درے

(مہرناپند۔ حمیرا صدف حسنی پنہ 33-32)

بلوچی شاعری

ترا یات کیت
کہ دوشی
در چو تچ بوت
کہنیں یا تانی
کہوشیں بو پیدا کیس
ہماوشیں شاہتانی

کہ بیامن پیش داراں
حالِ عدلِ ء
حالِ عزہیرانی
کہ ترا چون گوستگ
روح و شپ اے ماوسالانی
کہ مرچاں درد چست بوتتا
دلِ ء تو کا زانے چوں۔؟
تراہم یات کیت؟
تئی گنو کیس یک ات جانی

(زرغون۔ سال 12-11۔ پنہ، 12)

ملک ریاض علی بلوچ

ملک ریاض علی بلوچ بلوچی زبان و ادب و صحافت نا پڑا آسہ زئڈ ۽ پن اسے ناخولجہ
۽، او ملک محمد رمضان نامار ۽۔ کیم اپریل 1960 ۽ نادے ضلع کچھی نا علاقہ لہڑی ٹی و دی مس، اونا
تعلیم نا بنا مستونگ آن مس، ہندن میٹرک گورنمنٹ پائلٹ سکندری اسکول آن کرے۔
ایف اے بلوچستان بورڈ آن، ایم اے سیاسیات بلوچستان یونیورسٹی کوئٹہ خان کرے۔

او 1980 ۽ آن تینا ادبی و صحافتی زندا نا بنا ۽ تینا باوہ نا پدین آسجانی کرے، ولے
براہوئی شیر و ادب نا پڑا آوتینا استاد خدا نیدا میدنگل ۽ پانک۔ اونے پیرہ براہوئی و بلوچی زبان
نا اسہ گچین ۽ شاعر اسے، بلکن اور دو زبان ائی ہم نوشت نا لائی ۽ تنک، شاعری آن بیدس
نثر نگاری و صحافت نا پڑا آہم تینا لائی تے درشان کرینے۔ ہر اتم کہ اونا باوہ بزرگوار نا اخبار
’ہفت روزہ ساربان مستونگ‘، شینک مسکہ، تو اوساربان نا اسٹنٹ ایڈیٹر ہم کس۔ ہراوخت آ
ملک محمد رمضان بلوچ نا کزیہ مس تو ساربان اخبار منہ سال آن پد بندس۔

ملک ریاض علی بلوچ نا لمئی آبولی بلوچی ۽، ولے او بلوچی آن زیات براہوئی زبان
اٹ ادب نوشتہ کرسا کنگ ۽، اونا داوخت اسکان ارا کتاب شینک مسنو۔

- 1۔ چراغ (چٹاتے کن براہوئی شاعری) چلتن ادبی دیوان مستونگ۔ 1999 ۽
- 2 زندگی کی جنگ (اردو شاعری) شاشان و بلیفسر سوسائٹی۔

براہوئی شاعری

تینا خیال آتے نن جیل کرین
چاوہ ظلم ۽ سلنگ ہیل کرین

ہر بروک آنے گل ۽ پلا
 چپ کرین تین تون ویل کرین
 سیال آتامون آدام چپ سلینسن
 تین پہ تین ہیئت آتیا ن میل کرین
 تینا بندغ آک ہم مسر غدار
 دوست ۽ دشمن تون اوار سیل کرین
 بھاز وخت آن نے ریفنگ ۽ ریاض
 درست کنگ اٹ اوفتے اول کرین

(گلدستہ مستونگ، مرتب حمید عزیز آبادی۔ پنه 75)

بلوچی شاعری

کناں گاں تی انتظار چو کناں
 دل ایں تی آترادیتاں بے فرار چو کناں
 ہماں روش آتریتاں گنوخ بیتاں
 چمانی تی پشاں شکار چو کناں
 دیری ایں پشاؤں دیردل پیشہ زہیر
 بیغائے تی جانی دیدار چو کناں
 مژدم کشغاں آختہ موسم بہار
 مئے واسطے مئے بہار چو کناں
 تی جیڑو جانی دنیا من نئے ریاض
 توے دل ایں دلدار چو کناں

(مہک بلوچستان، مرتب ملک فیاض علی بلوچ، پنه 90)

فیض بولانی

براہوئی زبان ناوطن دوست شاعر فیض بولانی، پور وپن فیض محمد، باوہ ناپن حضور بخش بدوزئی، 5 فروری 1974ء اٹی سبی ٹی ودی مس۔ بنائی تعلیم ۽ پرائمری پائلٹ اسکول سبی آن دوئی کرے، ہندن ڈل نا امتحان ۽ ڈل اسکول غلام پڑینز مستونگ آن پاس کرے۔ ایف ایس سی ۽ گورنمنٹ ڈگری کالج آن پاس کرے۔ اونا شاعری نا استاد براہوئی زبان نا غزل گو شاعر محمد حسن غمخور ۽ فیض بولانی براہوئی زبان تون اوار اوار بلوچی زبان اٹی ہم شاعری کیک۔ اونا بلوچی و براہوئی شاعری تے شیر و باگل نادنیائی چندی براہوئی و بلوچی زبان نا گلوکار آک ہم پارینو۔ داکان بیدس اونا براہوئی شاعر کیک ایلم اخبار مستونگ اٹی شینک مرسا کرینو۔ فیض بولانی دا وخت آ بلوچستان شعراء سوسائٹی نا صدر ہم ارے۔ اوتینا تنظیم نا کنڈ آن کہی ادبی پروگرام آتے اڈتر سا کرینے، وکننگ ۽۔

براہوئی شاعری

داپار نا تلاش ۽ نہ ایپار نا تلاش ۽
قوم آتا نیام اٹی ۽ ہمو یار انا تلاش ۽
ہڑسانے مون ۽ تینا کشمیر آ اینو بلی
جہاد کن تیار ۽ سوار انا تلاش ۽
سلطان صلاح الدین ایوبی ۽ کس پائے
کہ ٹھھی ۽ فلسطین دوار انا تلاش ۽
ولدان مرے یار آک انا الحق نعرہ اس

جہاد کن تیار ء سوار انا تلاش ء
 چلتن ہم ملاخن تے چل سوار اتون داسہ
 سالار انا تلاش ء لکار انا تلاش ء
 گل دستہ کجھی، مرتب جو ہر سنگزئی، پنے 66، براہوئی اکیڈمی 2002ء

بلوچی شاعری

موبل آ دل لوٹغیں
 شائتل آ دل لوٹغیں
 شار بازار ظلم آ ء دور
 جنگل آ دل لوٹغیں
 امن شہیراں اُٹکلناں
 بلبل آ دل لوٹغیں
 مست توکلی بیتہ نہ تئی
 سمل آ دل لوٹغیں
 فیض دلیسو شے مرید آ
 ہائل آ دل لوٹغیں

(مہک بلوچستان، مرتب فیاض علی بلوچ پنے 92، آماچ ادبی کاروان 2015ء)

بشیر احمد شاد

پن بشیر احمد ”قلمی آپن بشیر شاد“ باوہ ناپن ماسٹر کریم بخش، 1972ء اٹی مستونگ نا خلق محمد شہی ٹی ودی مس۔ او 1989ء آن بشیر وادب نادنیائی نت تھا۔ اونا شاعری ٹی استاد فتح محمد شاد ء، بشیر شاد براہوئی زبان نا گچین آ شاعر آ تیٹی حساب مریک۔ اونا لمسی آ زبان بلوچی ء، ولے او براہوئی زبان اٹی گیشتر شاعری کرینے۔ اونا شاعری نا کتاب ”نے آن پد“ براہوئی اکیڈمی نا کنڈ آن شینک منے، ہندن اونا ارمیکو شعری مجموعہ ”تو بے نارنداٹ“ آماج ادبی کاروان نا کنڈ آن شینک منے۔ بشیر احمد شاد نا تعلققداری ”شاشان انجمن شعراء“ پنی آ تنظیم آن ء، اودا وخت آ شاشان انجمن شعراء مستونگ بینٹ انا صدر ء۔ اونا براہوئی و بلوچی شاعری ٹی مہر و مر بیت نا ذکر بھلو گو نوشت اسے ٹی دو بریک۔

براہوئی شاعری

محبت جہان ء وفا جاگہ جاگہ
کس اس کیک دادے ادا جاگہ جاگہ
ہتک منزل آن بندغی نامہ واقف
جہان کل خنی ء نگاہ جاگہ جاگہ
ای دن بٹک ہفت ’طبق‘ بڑز شیف
ہمو نا کریرہ ثناء جاگہ جاگہ
اگر است اٹی آشنا مس محبت
بریک است ہو غنگ سفا جاگہ جاگہ

شکرگپ کروک آک مفس طیب
 رینگو ۽ دارو دوا جاگہ جاگہ
 بشر است ۽ کشن تہاری تیان
 کہ توبے ناہیت ۽ پدا جاگہ جاگہ
 (گلدستہ مستونگ، حمید عزیز آبادی)

بلوچی شاعری

وشیں سنگت گال ۽ کن
 مئے کنڈ آ مگر تو خیال ۽ کن
 بیا نند ترا گندیں کمیں
 من تو نہ گشاں سال ۽ کن
 بال جنیں ہم جن بڑز آ
 وتی مفلس آ ہم تو خیال ۽ کن
 من ندر کناں پد تو ساہ آل
 آزموندہ کنیں تو سوال ۽ کن
 شاد آت مسافر شار آ تی
 مہمان آ وتی احوال ۽ کن

(مہک بلوچستان، ملک فیاض علی بلوچ پنه 91)

”آماچ ادبی کاروان“ مستونگ 2015ء

عاشق رحیم

براہوئی و بلوچی زبان نا ورنانا شاعر و نثر نگار عاشق رحیم، باوہ بزرگوار ناپن محمد رحیم جنگ، 1990ء اٹی (تربت) کچھ مکران اٹ و دی مس۔ باوہ ناروزگار نارداٹ کچھ آن امپیر، حب چوکی ٹی جہی مسر۔ اوتینا تعلیم نابناء حب چوکی آن کرے۔ عاشق رحیم، براہوئی و بلوچی زبان ناسہ گچین ء شاعر اسے آن بیدس اسہ نثر نگار اس ہم ارے، اونا بلوچی شاعری و نثری شہ پارہ غاک ”ماہتاک تو جیل نظر آباد“ ”تا کبند بلسم حب چوکی“، ”رژن کچھ“، ”تا کبند تلمل پراہیں توک“، ”ماہتاک و ژنری کراچی، و پین کبھی بلوچی رسالہ غاتے ٹی شینک مرسا کرینو، ہندن اونا براہوئی شاعر یک ہفتی ”تلاز“ کوئٹہ غان شینک مرسا کرینو۔

بلوچی شاعری

تئی دیدگانی ارساں نہ کرزیت کس ادا
کنجھل مہ ریچ رہسراں تامور بیت سبا
یک رند ء یک نگاہ ء دیدار ء برکت آ
جیک آ ملوریں تبری کسہ نہ کیت پدا
ہردل کمار کنت گل نہ پرش انت کجا کجا
نیمون آشکی ء نہ سہویت ہیچ وڑ آ
دلگران تو بہ بے گشے ناراز بیت ہدا
گاریں مساپرانی وڑ آ سر جنگ مدام
بخجل شمشنگاں تئی دیدار ء ہاتر آ

اے وہد گھئے برہتلیں زہانی دپارے
اے ہلک منی عاشق ء بیچارگیں ارواہ

(تاکبید تلمل پراہیں توک، مئی 2017ء پینہ 136)

براہوئی دستونک

زمین زمین خاخر ء کہ آسمان ء اف کرار
ہرانگ ہرانگ مون ء تیو ہرانگ نابریک توار
نگاہ نگاہ عجیب عجیب ہرک کنے نا شمار انا
گمان مریک با ملانے زندگی ناراز دار
ہراکا مہربان کنے وفا نا گند بسکہ
ہموننا دُو تیان مس دا زندگانی تار تار
نی سنگسار عاشق ء امرخنوس شمار ائی
کہ سہا ء تس ناپن آنی بے خطانی بے میار

(ہفتی ”تلار“ کوئٹہ، 26 مئی۔ 1 جون 2018ء پینہ 7)

ساجد فلاح

عبدالستار قلندرانى نامار عبدالقتاح، قلمى آپن ساجد فلاح، 1985ء اٺى مچھ بولان نا خلق جلال آباد اٺى ودى مس۔ سال 2000ء اٺى ”بولان ادبى ديوان مچھ“ انا پلٹ فارم آن بلوچى و برا هوئى شعر و شاعرى آن تينا ادبى زندانا بنا ڪرے۔ او ادب نا پڙ آتينا استاد برا هوئى زبان ناگچين آ شاعر سائز عزيز ۽ پانڪ، ساجد فلاح نالمسى آ بولى بلوچى ۽، و لے او بلوچى زبان آن زيات برا هوئى زبان اٺى شاعرى ڪريے، او نا برا هوئى و بلوچى شاعريك و نثرى نوشت آ ڪ هفتى ”ستار“ ڪوئى ٺى شينڪ مرسانگنگ ۽، او داوخت آ بولان ادبى ديوان مچھ انا سہ سينئر ۽ باسڪ اے۔

بلوچى شاعرى

(بلوچانے وطن)

من به بين قربان پرته اے بلوچانے وطن
نى دليس تہ بس چسین هر روج ارمان ۽ وطن
زيات من نوروز، حميد وشا سفر شير آنہ اُن
ندر من ہم بين پرته اے اسد جان ۽ وطن
سوچ و پکرانے تها زبان گرتکن پام آ وتى
غم مى تہوگش منا چون نوجوانان ۽ وطن
سينگ آتئى ٺھپ ٺھپ بمب آنے گونا گرتگنت
من نہ گدين بگا ز چارين پرته درمان ۽ وطن

لوئین ہر دم ترا خدا آجو پکت
مئے توے ساجد فتاح اے نور پیمان ء وطن
(ہفتی تلار کوسٹے، پنے 3، 31 اکتوبر تا 6 نومبر 2009ء)

براہوئی شاعری

داستان اس مس شروع تو ہوغوه
غمک مسر رُوبہ رُو تو ہوغوه
اُست وخت اس کے وطن دیدار کن
پورا مف دا آرزو تو ہوغوه
زندگی ء داخہ غم نی تسنس
زند انا دا سال تُو تُو ہوغوه
زندگی دُن دیر مس ساجد فتاح
نا مرے بس گفتگو تو ہوغوه

(گلدستہ کچھی۔ مرتب جوہر بنگلوی، پنے 176۔ براہوئی اکیڈمی کوسٹے، 2002ء)

خالد زیب بلوچ

براہوئی و بلوچی زبان ناورناغا شاعر خالد حسین قلمی آپن خالد زیب خالدی، باوہ نا پن حافظ مولا بخش لاگو، 3 مارچ 1986ء نادے تینا باوہ پیرہ ئی آہند منگچر نا خلق کلی رحمت زئی ٹی ودی مس، بنائی تعلیم ۽ تینا خلق انا اسکول آن دوئی کرے، ہندن ایم اے براہوئی نا امتحان ۽ کوئٹہ خان پاس کرے، خالد زیب تینا ادبی زندانا بنا ۽ سال 2002ء آن کرے اوتینا ادبی استاد صابر ندیم و شاگرد ندیم استے پانگ، اونا بلوچی و براہوئی شاعر یک ہفتہ تیار کوئٹہ، پڑو کوئٹہ، توئی گرو شمش کوئٹہ و پین چندی اخبار و رسالہ غاتے ئی شینک مرساکنگ ۽ زیب انالمسی آ زبان بلوچی ۽، ولے او بلوچی زبان آن گیشتر براہوئی زبان اٹ شاعری کرینے وکنگ ائی ۽، زیب انا پانگ نارداٹ اوڑتون براہوئی شاعری نا کوڑاس مواد ساڑی ۽ ولے مالی کمتی ناسوب آن داسکان کتابی دروشم تنگتتو۔

زیب انا بلوچی و براہوئی شاعری ئی قومی مزاحمتی و عشقیہ رنگ آک بھاز زیات خنگرہ۔ داوخت آ او براہوئی ادبی تنظیم ”سیوت ادبی دیوان کوئٹہ“ نا کاریمی ۽ باسک اسے۔

براہوئی شاعری

کن تون انت انت دا تقدیر کرے
 درے عمر ۽ کنا آخیر کرے
 کن تون ضدی ۽ یا کہ مہر اسے تے؟
 پیست و شش سال اٹی زو پیر کرے
 اُست اس اوّ خل کس اُست کنا

غل ۽ ہم موم کرے دیر کرے
 کنا دوان چراغ آتے پلا
 کنا ٹوہے ۽ او ماہ گیر کرے
 زندگی زند کنا آہ، ہنا
 او کہ زلف آتے زمزیر کرے
 خالدی کاتب تقدیر کنا
 خن تیا انت کہ تحریر کرے

(ماہنامہ گروشک خضدار۔ اپریل 2015ء، 30)

بلوچی شاعری

شہید

خدا حافظ منی یاراں
 دُعا گوبت شُما پٹن
 دعا آنی طلب گار آں
 بظاہر من رواں دورا
 بے نی روح بولانے
 تلارانی تہا گردی
 منا بلت رواں مرچی
 مجیدانا توار ۽ کو
 زہیری آں سگارا پہ
 منی سنگت زہیری انت
 منی بالاج چم پانچ انت

رواں من بھاز اشتانی
خدا حافظ منی یاراں
دُعا گوبت تُما پمن
دعا آنی طلب گاراں
خدا حافظ منی یاراں

(ہفتگی تمار کوٹہ، 2 تا 18 اکتوبر 2010، 3)

عبید ابدال

براہوئی و بلوچی ناورنا غا شاعر نوشتیکار، تعلقداری بیسیمہ غان، براہوئی زبان نا لیکچرار، عبید اللہ، قلمی آپن عبید ابدال، شون ادبی دیوان ناباسک، اینو پگہ مجھ بولان اشتر کالج اٹ براہوئی زبان نا استادنا حیثیت اٹ تینا فرض آتے پورو کنگنک۔

بھار رابطہ غان پدہم اوتینا ادبی زندو بودنا بارواٹ ہیج سرجم ء معلومداری اس تقو و نئے نوشت اٹ دابابت پین جاگہ اس گڑ اس دُوبس۔ واہم ابدال نا نوشت آتا باروٹ ہفتئی تھلا رکوٹھ و ماہنامہ سنگت کورٹھ غان اخس کہ معلومداری دُوبس ہمو فتنے موئی اتھنگ۔

عبید ابدال نا براہوئی زبان اٹ نوشت آک بلوچی ادب آن ہلوک آچندی افسانہ غاتے براہوئی زبان اٹ بدل ء، ہراکہ ماہتاک بلوچی کورٹھ ٹی شینیک مرسا کرینو۔ اوفتاردو بند داوڑ۔

1۔ نوشتہ:۔ یوسف حسین، براہوئی بدل، عبید ابدال ”نی ماہناز مفیہ“ 20 اگست 2010ء ہفتئی تھلا رکوٹھ، پنے 3

2۔ نوشتہ:۔ غنی پرواز، براہوئی بدل، عبید ابدال ”کہوک آ بندغ ناملوک آخنک“ 28 اگست 2010ء ہفتئی تھلا رکوٹھ، پنے 3

3۔ نوشتہ:۔ ناگمان، براہوئی بدل۔ عبید ابدال ”چٹا“ 4 ستمبر 2010ء ہفتئی تھلا رکوٹھ، پنے 3

4۔ نوشتہ:۔ صباء دشنیاری، براہوئی بدل۔ عبید ابدال ”باڑن آپن تاساز“ 18 ستمبر 2010ء ہفتئی تھلا رکوٹھ، پنے 3

5۔ نوشتہ:۔ غنی پرواز، براہوئی بدل۔ عبید ابدال ”تغ آن مُست“ 25 ستمبر 2010ء ہفتئی

تلار کونٹہ، پنه 3

6- نوشتہ: غنی پرواز، براہوئی بدل۔ عبید ابدال ”موکوتا لشکر“ 2 اکتوبر 2010ء ہفتگی تلار

کونٹہ، پنه 3

7- نوشتہ: عیسیٰ گل، براہوئی بدل، عبید ابدال ”مکلا وسائنس“ 16 اکتوبر 2010ء ہفتگی تلار

کونٹہ، پنه 3

8- نوشتہ: وہاب بزنجو، براہوئی بدل۔ عبید ابدال ”شیطان ناپیت“ 23 اکتوبر 2010ء

ہفتگی تلار کونٹہ، پنه 3

9- نوشتہ: نعت گچی، براہوئی بدل، عبید ابدال (ہیل انا مرک) 30 اکتوبر 2010ء

ہفتگی تلار کونٹہ، پنه 3

بلوچی شاعری

دستونک

کسے راز ہر کُشیت

کسے راقہر کُشیت

کسے را گرم کُشیت

کسے را گوہر کُشیت

کسے را داد کُشیت

کسے ”ز بہر“ کُشیت

کسے پہ ویل مریت

کسے را دھر کُشیت

سگہ پہ چ نہ مریت

عبید امہر کُشیت

(عبید اللہ، پیسیمہ - ماہنامہ سنگت کونٹہ، جون 1999ء پنه 42)

آماج ادبی دیوان (رجسٹرڈ) مستونگ ناکتاب آک

2010	مرتب: بشیر شاد	منقبت	گلزار یکپاسی	1
2013	میر غلام جیلانی / عبداللہ جوہر	تعارف و شاعری ممبران	آماج نارنگ آک	2
2016	مرتب: میر غلام جیلانی	نعتیہ شاعری	شان مصطفیٰ	3
2016	عطاء انجم	براہوئی شاعری	چنتہ	4
2016	مرشد ساہیں انور شاہ	براہوئی شاعری	ڈر دے ناچیر	5
2016	محمد ایوب دلسوز	براہوئی شاعری	باسن آخوینک	6
2016	ساہیں انور شاہ	اردو	جائزہ رپورٹ	7
2017	رحیم ناز	براہوئی بدل / اقوال	زر قول آہیت آک	8
2017	عامر فیاض	افسانہ	باریم	9
2017	سفر ناز	براہوئی شاعری	مہرانا سفر	10
2017	نذیر حسرت	براہوئی شاعری	نیم شف	11

2017	ہدایت فدا	براہوئی شاعری	12	زوار
2018	احمد نعیم	براہوئی شاعری	13	الف ب
2018	عبدالرازق ابا بکی	افسانہ	14	بے ہند آبدغی
2018	حسن ناصر	افسانہ	15	چیہانٹ
2018	عبدالنبی انجم	براہوئی شاعری	16	سخت
2018	رحیم ناز	براہوئی شاعری	17	زندانا زباد
2019	حمید عزیز آبادی	پٹ وپول	18	براہوئی بلوچی زبان ء کننا
2019	افضل مراد	پٹ وپول	19	کنارومی
2019	عطاء انجم	براہوئی شاعری	20	ہیچ کام
2019	رحیم زام	ناول	21	سوز ہائٹل